

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Drept
Școala Doctorală de Drept

INFRAȚIUNI CONTRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Rezumatul tezei de doctorat

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. Tudorel TOADER

Doctorand,
Ioan Dumitru APACHIȚEI

Iași
2023

PLANUL TEZEI DE DOCTORAT

Argument

Partea I. Fundamentele securității naționale

Capitolul 1. Noțiuni și concepte privind securitatea națională

1.1.Cadrul de referință a noțiunii de securitate națională

1.2.Cadrul definitoriu al securității naționale

1.3.Obiectele de referință ale securității naționale

1.4.Limitele de referință ale securității naționale

1.5.Abordări conceptuale ale noțiunii de securitate

Capitolul 2. Sectoarele securității naționale. Interdependența sectoarelor

Secțiunea 1. Aspecte terminologice

Secțiunea 2. Sectorul politic

Secțiunea 3. Sectorul societal

Secțiunea 4. Sectorul economic

Secțiunea 5. Sectorul de mediu

Secțiunea 6. Sectorul militar

Secțiunea 7. Sectorul cibernetic

Capitolul 3. Elementele componente ale securității naționale

Secțiunea 1. Noțiunea de componente ale securității naționale

Secțiunea 2. Apărarea națională

Secțiunea 3. Ordinea publică

Secțiunea 4. Siguranța națională

Capitolul 4. Perspective asupra strategiilor de securitate în raport de cadrul normativ

Secțiunea 1. Cadrul de analiză a strategiilor ce privesc securitatea națională

Secțiunea 2. Perspectiva internațională

Secțiunea 3. Perspectiva europeană

Secțiunea 4. Perspectiva națională

Capitolul 5. Cadrul normativ incident în materia securității naționale

Secțiunea 1. Abordarea constituțională asupra securității naționale

Secțiunea 2. Reglementarea securității naționale la nivel infraconstituțional. Legea nr. 51/1991

Capitolul 6. Cadrul instituțional și de control în materia securității naționale

Secțiunea 1. Aspecte generale privitoare la arhitectura instituțională din domeniul securității naționale

Secțiunea 2. Consiliul Suprem de Apărare a Țării

Secțiunea 3. Serviciul Român de informații

Secțiunea 4. Serviciul de Informații Externe

Secțiunea 5. Serviciul de Protecție și Pază

Secțiunea 6. Serviciul de Telecomunicații Speciale

Secțiunea 7. Structuri interne specializate

Partea a II-a. Norme penale privind securitatea națională în legislațiile statelor membre U.E.

Capitolul 1. Noțiuni preliminare

Secțiunea 1. Terminologie și sistematizare

Secțiunea 2. Securitatea națională în sens restrâns

Secțiunea 3. Corespondența dintre obiectele de referință ale securității naționale și categoria subiecților pasivi din cadrul infracțiunilor contra securității naționale

Secțiunea 4. Limitele de incidență ale infracțiunilor contra securității naționale în raport de conceptul de securitate națională

Capitolul 2. Aspecte comparative în materia infracțiunilor privitoare la securitatea națională incidente la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene

1. Cadrul de referință al legislațiilor penale europene cu privire la valorile sociale protejate

2. Modalități de sistematizare a infracțiunilor care aduc atingere securității naționale/statului

3. Orizontul de proiecție al normelor de incriminare care privesc securitatea națională/statului

Capitolul 3. Infracțiuni contra securității naționale *stricto sensu*

Secțiunea 1. Trăsături comune ale infracțiunilor contra securității naționale prevăzute de Codul penal român

Secțiunea 2. Trădarea

Secțiunea 3. Trădarea prin transmiterea de informații secrete de stat

Secțiunea 4. Trădarea prin ajutarea inamicului

Secțiunea 5. Acțiuni împotriva ordinii constituționale

Secțiunea 6. Înalta trădare

Secțiunea 7. Acțiunile ostile contra statului

Secțiunea 8. Spionajul

Secțiunea 9. Atentatul care pune în pericol securitatea națională

Secțiunea 10. Atentatul contra unei colectivități

Secțiunea 11. Actele de diversiune

Secțiunea 12. Comunicarea de informații false

Secțiunea 13. Propaganda pentru război

Secțiunea 14. Compromiterea unor interese de stat

Secțiunea 15. Divulgarea secretului care periclitează securitatea națională

Secțiunea 16. Infracțiuni contra persoanelor care se bucură de protecție internațională

Secțiunea 17. Constituirea de structuri informative ilegale

Secțiunea 18. Nedenunțarea unor infracțiuni contra securității naționale

Concluzii și propuneri de *lege ferenda*

BIBLIOGRAFIE

INFRAȚIUNI CONTRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Rezumatul tezei de doctorat

Noțiunea de securitate națională comportă multiple fațete aflate într-o permanentă reconfigurare, aceste aspecte vin să justifice necesitatea unei permanente adaptări atât în plan legislativ, cât și instituțional. Menținerea unui climat de securitate presupune existența unui cadru legislativ consolidat și armonizat la nivelul legislațiilor europene, elemente care trebuie să fie raportate la factorii generatori de insecuritate.

Caracterul pluridisciplinar al temei a presupus o analiză pe mai multe paliere, pornind de la cadrul general în care definim și analizăm elementele conceptuale prin prisma dreptului comparat, și continuând cu aspectele care privesc cadrul normativ și instituțional. În acest sens, nucleul lucrării, spre care este axată analiza noastră, vizează ansamblul normelor de incriminare existente în Codul penal român prin care legiuitorul protejează relațiile sociale privitoare la securitatea națională, analiză care presupune și studiul normelor de incriminare incidente în celelalte Coduri penale existente la nivelul Uniunii Europene.

Astfel, în prima parte a lucrării au fost abordate *fundamentele securității naționale*, cele șase capitole urmărind să identifice valențele conceptului de securitate națională, pornind de la cadrul definitoriu, structură, analiza perspectivelor strategice și continuând cu abordarea cadrului normativ și a celui instituțional.

Primul capitol din cuprinsul primei părți expune sensurile pe care noțiunea de securitate națională le-a dobândit în ultimele decenii, atât din perspectiva literaturii de specialitate, cât și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Constituționale a României. În acest sens, au fost analizate conceptele de amenințări și vulnerabilități care vizează starea de securitate națională, precum și modalitatea în care acestea se regăsesc în planul legislativ intern.

Tot în cadrul acestui prim capitol au fost identificate obiectele și limitele de referință ale securității naționale, aspecte care mai apoi au contribuit atât la analiza sectoarelor securității naționale, cât și la particularizarea subiecților pasivi avuți în vedere de legiuitor la elaborarea infracțiunilor contra securității naționale. Această abordare a permis conturarea unei perspective generale asupra faptului că statul este principalul obiect de referință al securității naționale, însă nu singurul, în raport de perspectiva teoretică prin intermediul căreia este analizat conceptul de

securitate națională, se identifică și alte obiecte de referință precum organizațiile internaționale, colectivitățile umane, respectiv individul.

În ceea ce privește limitele de referință ale noțiunii de securitate națională, s-a avut în vedere identificarea unor repere prin intermediul cărora să poată fi conceptualizată noțiunea de securitate națională, având în vedere faptul că domeniul securității este unul variabil și adaptabil contextului social, politic și istoric.

Capitolele doi și trei din cadrul primei părți au rolul de a decela sensul noțiunii de securitate națională prin prisma sectoarelor și a elementelor componente. Prin analiza sectoarelor securității naționale s-a urmărit defalcarea zonelor de vulnerabilitate ale statului, precum și obiectele de referință proprii, astfel încât au fost avute în vedere următoarele sectoare: politic, societal, economic, de mediu, militar și cibernetic. De asemenea, prin elementele componente ale securității naționale am avut în vedere identificarea și evidențierea domeniilor prin care starea de securitate națională se obiectivează, astfel, analiza a presupus explicitarea rolului și a diferențelor dintre apărarea națională, ordinea publică și siguranța națională. O concluzie importantă la care a condus analiza este reprezentată de raportul de interdependență dintre conceptul de securitate națională și sectoarele, respectiv elementele sale componente. Afectarea unuia dintre elementele componente ale securității naționale nu determină în mod necesar și afectarea stării de securitate, reciproca nefiind valabilă. Aceste repere au contribuit ulterior la analiza urmărilor imediate ale infracțiunilor contra securității, în special a celor de pericol concret, prin raportare la subiectul pasiv principal și cel secundar.

Analiza strategiilor de securitate a făcut obiectul capitolului al patrulea și a presupus o abordare pe trei paliere: internațional, european și național. În acest context s-a evidențiat cadrul normativ în temeiul căruia sunt elaborate strategiile de securitate, rolul acestora în formarea unei viziuni proprii structurii emitente, precum și implicațiile asupra legislației aplicabile. Totodată, s-a urmărit prezentarea interdependenței planurilor strategice determinate de apartenența României la Uniunea Europeană și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.

Prin intermediul celui de-al cincilea capitol al primei părți s-a urmărit conturarea perspectivei avute de legiuitorul constituant asupra noțiunii de securitate națională. Analiza a debutat cu stabilirea punctelor de confluență dintre ordinea constituțională și securitatea națională. În acest sens, s-a remarcat faptul că ordinea constituțională este caracterizată de stabilitate, în timp ce noțiunea de securitate națională prezintă un caracter variabil și adaptabil în raport de sursele de

insecuritate. Totodată, între cele două noțiuni subzistă și un raport de interdependență, astfel încât, existența stării de securitate favorizează dezvoltarea ordinii constituționale, în timp ce starea de insecuritate constituie o sursă de degradare a ordinii constituționale, ca urmare a rigidizării mecanismelor de control și sancționare. Totodată, această parte creează premisele pentru analiza infracțiunii privind acțiunile împotriva ordinii constituționale, prevăzută de art. 397 Cod penal român.

În cuprinsul aceluiași capitol s-a mai supus analizei și mecanismul constituțional prin care poate fi restrâns exercițiul unora dintre drepturile și libertățile fundamentale cu scopul de a fi protejată securitatea națională. Temeiul constituțional de la care s-a pornit acest demers este reprezentat de conținutul art. 53 din Constituția României. Un prim demers a fost reprezentat de identificarea categoriei de drepturi și libertăți cărora le sunt aplicabile condițiile prevăzute de art. 53 din Legea fundamentală, pentru ca ulterior să analizăm condițiile de formă și fond pentru care poate opera restrângerea exercițiului unora dintre drepturile și libertățile fundamentale, astfel încât să fie apărată securitatea națională.

Etapă ulterioară a analizei a vizat legea-cadru privind securitatea națională, context în care a fost examinat sensul sintagmei „amenințări la adresa securității naționale” prin coroborare cu obiectele de referință ale sectoarelor securității naționale. Alături de aceste considerente mai este prezentată perspectiva rezultată din analiza jurisprudenței Curții Constituționale a României care conturează unele modalități de interpretare a amenințărilor care privesc securitatea națională, astfel cum acestea sunt prevăzute la art. 3 din Legea nr. 51/1991 *privind securitatea națională a României*. În esență, s-a arătat că nu există o corespondență între infracțiunile contra securității naționale prevăzute de Codul penal român și amenințările la adresa securității naționale, acestea din urmă cuprinzând o categorie mai extinsă de fapte, întrucât apărarea securității naționale nu poate fi limitată doar la combaterea infracțiunilor. În acest sens, o amenințare poate fi calificată ca fiind contra securității naționale fie în situația în care produce un impact major asupra întregii societăți, fie atunci când, fiind îndreptată asupra anumitor persoane determinate, determină un impact semnificativ asupra societății.

În cadrul ultimului capitol al primei părți s-a urmărit prezentarea atribuțiilor și modalităților în care autoritățile publice cooperează în vederea menținerii stării de securitate națională. Astfel, au fost avute în vedere următoarele autorități publice: Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază,

Serviciul de Telecomunicații Speciale, respectiv structurile interne specializate din cadrul Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Afacerilor Interne și Ministerul Justiției.

Prima parte a lucrării a avut scopul de a pregăti cadrul de analiză al normelor de incriminare privitoare la securitatea națională, acestea fiind tratate în a doua parte și reprezentând nucleul lucrării. Astfel, analiza urmărește stabilirea liniilor de corespondență dintre conceptele privitoare la securitatea națională, astfel cum acestea reies, preponderent, din aria relațiilor internaționale, precum și din ansamblul normelor constituționale și infraconstituționale și a elementelor constitutive ale infracțiunilor contra securității naționale.

A doua parte a lucrării este dedicată analizei *normelor penale privind securitatea națională în legislațiile statelor membre U.E.*, etapă în care s-a urmărit conturarea punctelor de confluență dintre trăsăturile normelor de incriminare prin care se aduce atingere securității naționale din diverse state europene.

Pornind de la constatările rezultate în prima parte a lucrării privitor la sensul noțiunii de securitate națională, astfel cum acestea s-au conturat în urma studiului doctrinar, a analizei jurisprudenței relevante și a dispozițiilor legale incidente, s-a urmărit descifrarea valențelor conceptului de securitate națională în raport de legislația penală. Astfel, sintagma „securitate națională” utilizată în denumirea marginală a Titlului X din Partea Specială a Codului penal român este mai restrânsă față de sensul pe care aceeași noțiune îl are în planul relațiilor internaționale, în plan constituțional și în raport de prevederile art. 1 și 3 din Legea nr. 51/1991. Această perspectivă este conturată prin raportarea infracțiunilor de pericol abstract prin care este lezată securitatea națională la cadrul mai larg reprezentat de amenințările la adresa securității naționale și la sectoarele securității naționale. Astfel, a fost avut în vedere și caracterul pluriofensiv al unora dintre normele de incriminare analizate, ipoteză în care lezarea obiectului juridic secundar al unei infracțiuni de pericol abstract determină și lezarea obiectului juridic principal prin prezumția absolută dată de către legiuitor. Totodată, s-a arătat și faptul că afectarea unora dintre componentele securității naționale prin intermediul sectoarelor nu implică în mod necesar și lezarea securității naționale. În altă ordine de idei, au fost coroborate considerentele expuse cu aria de cuprindere a amenințărilor contra securității naționale, care, după cum relevă și jurisprudența constituțională, comportă o sferă de cuprindere mai extinsă față de ansamblul valorilor sociale protejate prin incriminarea în Codul penal a faptelor prin care se aduce atingere securității naționale.

Pentru a concilia aspectele menționate s-a făcut referire la ideea de securitate națională *stricto sensu* ca reprezentând ansamblul faptelor incriminate în Titlului X din Partea Specială a Codului penal român și ideea de securitate națională *lato sensu*, aceasta fiind asociată celorlalte fapte care, nefiind incriminate în grupul de infracțiuni amintit, sunt susceptibile, prin raportare la urmarea produsă, să lezeze starea de securitate a națiunii.

Studiul de drept comparat în materia infracțiunilor contra securității naționale debutează în cadrul celui de-al doilea capitol din partea secundă a lucrării și urmărește să identifice cadrul de referință privitor la valorile sociale protejate în diverse legislații din Uniunea Europeană, să stabilească modul în care aceste infracțiuni sunt sistematizate în cadrul Codurilor penale europene, respectiv să evidențieze orizontul de protecție pe care îl oferă normele de incriminare amintite.

În continuarea analizei s-a avut în vedere identificarea elementelor distinctive ale noțiunii de securitate națională din diferitele legislații penale europene, în acord cu terminologia proprie acestora. În acest sens, s-a arătat faptul că subzistă unele diferențe terminologice. Astfel, în Codul penal francez se face referire la noțiunea de *interese fundamentale ale națiunii*, în Codul penal grec este utilizată noțiunea de *sisteme de guvernământ*, iar în Codul penal slovac se face trimitere la ideea de *fundamente ale statului*. Atât în Codurile penale amintite, cât și în Codul penal german, sunt definite aceste sintagme, iar din analiza comparativă a acestora a rezultat că toate au în vedere elemente precum suveranitatea, teritoriul, forma de guvernământ și separația puterilor în stat. Ceea ce diferă este modalitatea în care legiuitorii au dat prevalență unora dintre elementele amintite, însă aceste aspecte țin într-o mare măsură de stadiul evolutiv al statului și, implicit, al legislației penale.

De asemenea, un aspect important este reprezentat de analiza tehnicii de sistematizare a infracțiunilor contra securității naționale din legislațiile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, în acest sens, prezintă relevanță amplasarea grupului de infracțiuni în cadrul Părții speciale a Codurilor penale, denumirea marginală a grupului de infracțiuni pentru care au optat legiuitorii, respectiv modalitatea în care normele de incriminare contra securității naționale au fost organizate.

În privința amplasării grupului de infracțiuni contra securității naționale, se pot remarca două perspective care pot oferi unele indicii cu privire la modul în care legiuitorul penal a înțeles conceptul de securitate națională. Astfel, o primă perspectivă vizează amplasarea infracțiunilor contra securității naționale în debutul Părții speciale a Codului penal (este cazul Belgiei, Bulgariei,

Finlandei, Greciei, Italiei), în timp ce o a doua perspectivă, care caracterizează noua optică existentă la nivel european, vizează amplasarea grupului de infracțiuni în partea finală a Părții speciale a Codurilor penale (Austria, Cehia, Croația, Portugalia, România).

Un element complementar al analizei este reprezentat de perspectiva asupra denumirii marginale ce revine grupului de infracțiuni îndreptate împotriva securității naționale, astfel cum acestea sunt prevăzute în legislațiile penale din Uniunea Europeană. Din studiul de drept comparat s-a constatat că pot fi identificate două abordări: sintetice și descriptive. Prin denumirile marginale *sintetice* se înțeleg acelea care descriu în termeni generali care este valoarea socială ocrotită, astfel de exemple putem identifica în Codul penal din Belgia, Bulgaria, Estonia, Italia. De asemenea, prin denumirile marginale *descriptive* sunt avute în vedere acelea care conțin o enumerare a valorilor sociale protejate, spre exemplificare facem trimitere la Codul penal danez și la cel francez.

În ceea ce privește modalitatea în care normele de incriminare privind securitatea națională/statului sunt structurate în cadrul grupului de infracțiuni au fost constatate multiple variante. Pe de o parte am avut în vedere Codurile penale în care normele de incriminare sunt reglementate în mod succesiv, iar pe de altă parte acele legislații în care s-a optat pentru o împărțire a infracțiunilor care aduc atingere securității naționale ori securității statului. În această din urmă categorie s-a remarcat o structurare în raport de valorile sociale ocrotite, fiind avută în vedere apărarea statului, securitatea Republicii, protejarea statelor străine, respectiv a organizațiilor internaționale.

Prin analiza infracțiunilor contra securității naționale s-a urmărit prezentarea cadrului evolutiv al normelor de incriminare în raport de legislația națională, analiza amănunțită a actualei incriminări, respectiv unele dintre normele de incriminare corespondente în legislațiile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, abordare care a permis evidențierea punctelor de confluență dintre acestea.

Analiza de drept comparat în materia infracțiunilor contra securității naționale prezintă avantajul de a oferi o perspectivă multidimensională asupra evoluției legislației penale, aspect care este favorizat pe de o parte de legăturile strânse cu fundamentele constituționale ale statului, iar pe de altă parte de nivelul relativ scăzut de incidență a faptelor incriminate și a modificărilor legislative. Spre exemplu, subzistă unele diferențe prin raportare la calitatea specială cerută făptuitorului de a fi cetățean, în acest sens, legiuitorul penal italian a extins sensul acestei noțiuni

la nivelul apatrizilor care sunt rezidenți pe teritoriul Italiei (art. 4 Cod penal italian), respectiv la persoanele care au pierdut din orice motiv cetățenia italiană (art. 242 Cod penal italian).

Un element de noutate în actualul Cod penal român este reprezentat de incriminarea faptei de înaltă trădare, ceea ce a impus o analiză aprofundată atât din perspectiva elementelor constitutive ale infracțiunii, cât și din perspectiva dreptului comparat. Sub acest din urmă aspect s-a impus atât o analiză la nivel constituțional, cât și la nivelul legislației penale. Rezultatele cercetării relevă că există multiple diferențe la nivelul statelor din Uniunea Europeană privitor la procedura de angajare a răspunderii penale a Președintelui, a instanței competente să soluționeze cauza, precum și din perspectiva incriminării faptei în legislația penală. Din această perspectivă se remarcă legiuitorul portughez care a prevăzut, la nivelul legislației penale speciale, 21 de norme de incriminare care pot avea ca autor și pe Președintele Republicii.

Infrațiunea de constituire a unor structuri informative ilegale reprezintă singura normă de incriminare, dintre cele contra securității naționale, prevăzută de Codul penal român și față de care nu au fost identificate norme similare în celelalte Coduri penale din statele membre ale Uniunii Europene. Cu toate acestea, unele repere de drept comparat au fost indicate prin raportare la Codul penal austriac și cel belgian.

CRIMES AGAINST NATIONAL SECURITY

Summary of doctoral thesis

The concept of national security has many facets that are constantly being reconfigured, and these aspects justify the need for permanent legislative and institutional adaptation. Maintaining a climate of security requires the existence of a legislative framework that is consolidated and harmonised at European legislative level, which must be linked to the factors that generate insecurity.

The multidisciplinary nature of the topic required an analysis on several levels, starting from the general framework in which we define and analyse the conceptual elements through the prism of comparative law, and continuing with aspects concerning the normative and institutional framework. In this sense, the core of the work, towards which our analysis is focused, concerns the set of incriminating norms existing in the Romanian Criminal Code through which the legislator protects social relations concerning national security, an analysis that also involves the study of the incriminating norms incident in the other criminal codes existing at the European Union level.

Thus, the first part of the paper deals with the fundamentals of national security, the six chapters aiming to identify the valences of the concept of national security, starting from the defining framework, structure, analysis of strategic perspectives and continuing with the regulatory and institutional framework.

The first chapter of the first part presents the meanings that the notion of national security has acquired in recent decades, both from the perspective of the literature and the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of Romania. In this regard, the concepts of threats and vulnerabilities concerning the state of national security were analysed, as well as the way in which they are reflected in the national legislative plan.

Also, within this first chapter, the objects and reference limits of national security were identified, aspects that later contributed both to the analysis of national security sectors and to the particularisation of the passive subjects considered by the legislator when drafting offences against national security. This approach has made it possible to develop a general perspective on the fact that the state is the main object of reference for national security, but not the only one; in relation to the theoretical perspective through which the concept of national security is analysed, other

objects of reference are also identified, such as international organisations, human communities and individuals.

With regard to the reference limits of the notion of national security, the aim was to identify some benchmarks through which the notion of national security could be conceptualised, given that the field of security is variable and adaptable to the social, political and historical context.

Chapters two and three of Part One are designed to set out the meaning of national security in terms of its component sectors and elements. The analysis of the national security sectors was aimed at breaking down the state's areas of vulnerability and its own objects of reference, so that the following sectors were considered political, societal, economic, environmental, military and cyber. In addition, through the component elements of national security we aimed to identify and highlight the areas through which the state of national security is objectified, thus, the analysis entailed making explicit the role and differences between national defence, public order and national security. An important conclusion to which the analysis has led is the interdependent relationship between the concept of national security and its component sectors and elements. The impairment of one of the components of national security does not necessarily lead to an impairment of the state of security, and the reciprocal is not valid. These benchmarks have subsequently contributed to the analysis of the immediate consequences of security offences, in particular those of specific danger, by reference to the principal and secondary offender.

The analysis of security strategies was the subject of the fourth chapter and involved a three-pronged approach: international, European and national. In this context, it highlighted the regulatory framework under which security strategies are drawn up, their role in shaping the issuing structure's own vision, and the implications for the applicable legislation. At the same time, the interdependence of the strategic plans determined by Romania's membership of the European Union and the North Atlantic Treaty Organisation was presented.

The fifth chapter of the first part of the paper aims to outline the perspective of the constituent legislator on the notion of national security. The analysis began by establishing the points of convergence between the constitutional order and national security. In this respect, it was noted that the constitutional order is characterised by stability, while the notion of national security is variable and adaptable to the sources of insecurity. At the same time, there is also a relationship of interdependence between the two concepts, so that the existence of a state of security favours the development of the constitutional order, while the state of insecurity is a source of degradation

of the constitutional order because of the rigidity of the control and sanction mechanisms. At the same time, this part creates the prerequisites for the analysis of the offence of actions against the constitutional order, provided for in art. 397 of the Romanian Criminal Code.

In the same chapter, the constitutional mechanism by which the exercise of some fundamental rights and freedoms may be restricted in order to protect national security was also analysed. The constitutional basis for this approach is art. 53 of the Romanian Constitution. A first step was to identify the category of rights and freedoms to which the conditions laid down in art. 53 of the Fundamental Law are applicable, in order to subsequently analyse the formal and substantive conditions for which the exercise of some of the fundamental rights and freedoms may be restricted in order to protect national security.

The next stage of the analysis focused on the Framework Law on National Security, where the meaning of "threats to national security" was examined in conjunction with the reference objects of the national security sectors. Alongside these considerations, the perspective resulting from the analysis of the case law of the Constitutional Court of Romania is also presented, which outlines some ways of interpreting threats to national security, as provided for in art. 3 of Law no. 51/1991 *on the national security of Romania*. In essence, it was pointed out that there is no correspondence between offences against national security provided for in the Romanian Criminal Code and threats to national security, the latter comprising a broader category of acts, since the defence of national security cannot be limited to combating offences alone. In this sense, a threat can be qualified as a threat against national security either when it has a major impact on society as a whole, or when it has a significant impact on society when it is directed against specific individuals.

In the last chapter of Part I, the aim was to present the tasks and ways in which the public authorities cooperate to maintain national security. Thus, the following public authorities were considered: the Supreme Council of National Defence, the Romanian Intelligence Service, the Foreign Intelligence Service, the Protection and Guard Service, the Special Telecommunications Service, respectively the specialised internal structures of the Ministry of National Defence, the Ministry of Internal Affairs and the Ministry of Justice.

The first part of the paper aimed to prepare the framework for the analysis of the rules of criminalisation concerning national security, which are dealt with in the second part and form the core of the paper. Thus, the analysis seeks to establish the lines of correspondence between the

concepts relating to national security, as they emerge mainly from the area of international relations, and from the body of constitutional and infra-constitutional rules and the constituent elements of offences against national security.

The second part of the paper is dedicated to the analysis of criminal rules on national security in the legislation of EU Member States, a stage in which the aim was to outline the points of convergence between the features of criminal rules that undermine national security in various European states.

Starting from the findings of the first part of the paper on the meaning of the concept of national security, as they were shaped by the doctrinal study, the analysis of relevant case law and the relevant legal provisions, the aim was to decipher the meaning of the concept of national security in relation to criminal law. Thus, the term "national security" used in the marginal title of Title X of the Special Part of the Romanian Criminal Code is narrower than the meaning that the same concept has in international relations, constitutionally and in relation to the provisions of art. 1 and 3 of Law no. 51/1991. This perspective is outlined by referring the crimes of abstract danger that harm national security to the broader framework represented by threats to national security and to national security sectors. Thus, the multi-offensive nature of some of the criminal offences analysed was also taken into account, a hypothesis in which the infringement of the secondary legal object of an offence of abstract danger also leads to the infringement of the main legal object by the absolute presumption given by the legislator. At the same time, it was also pointed out that the damage to one of the components of national security through the sectors does not necessarily imply damage to national security. In another context, the considerations set out above were corroborated with the scope of threats to national security, which, as the constitutional case-law also shows, have a wider scope than all the social values protected by the criminalisation in the Criminal Code of offences against national security.

In order to reconcile the above-mentioned aspects, reference was made to the idea of national security *stricto sensu* as representing the set of acts criminalised in Title X of the Special Part of the Romanian Criminal Code and the idea of national security *lato sensu*, this being associated with other acts which, not being criminalised in the group of offences mentioned, are likely, in relation to the consequence produced, to harm the state of security of the nation.

The comparative law study on offences against national security begins in the second chapter of the second part of the work and aims to identify the reference framework concerning

the social values protected in the various legislations of the European Union, to establish how these offences are systematised in the European criminal codes, and to highlight the protection offered by the above-mentioned criminal law rules.

The further analysis aimed at identifying the distinctive elements of the notion of national security in the different European criminal legislations, according to their own terminology. In this respect, it has been shown that there are some differences in terminology. Thus, the French Criminal Code refers to the notion of the fundamental interests of the nation, the Greek Criminal Code uses the notion of systems of government and the Slovak Criminal Code refers to the idea of the foundations of the state. These terms are defined in both the Criminal Codes mentioned above and in the German Criminal Code, and a comparative analysis of them shows that they all refer to elements such as sovereignty, territory, form of government and separation of powers in the state. What differs is the way in which the legislators have given precedence to some of the elements mentioned, but these aspects depend to a large extent on the stage of development of the state and therefore of criminal law.

Also, an important aspect is the analysis of the technique of systematisation of offences against national security in the criminal legislation of the Member States of the European Union, in this regard, the location of the group of offences in the Special Part of the Criminal Codes, the marginal designation of the group of offences for which the legislators opted, respectively the way in which the rules of criminalisation against national security have been organised, are relevant.

With regard to the location of the group of national security offences, two perspectives can be noted which may provide some clues as to how the criminal legislator understood the concept of national security. The first perspective is to place offences against national security at the beginning of the Special Part of the Criminal Code (Belgium, Bulgaria, Finland, Greece, Italy), while the second perspective, which characterises the new approach at European level, is to place the group of offences at the end of the Special Part of the Criminal Codes (Austria, Czech Republic, Croatia, Portugal, Romania).

A complementary element of the analysis is the perspective on the marginal designation of the group of offences against national security as provided for in the criminal laws of the European Union. From the comparative law study, it was found that two approaches can be identified: synthetic and descriptive. Synthetic marginal designations are those which describe in general terms what the protected social value is, such examples can be identified in the criminal codes of

Belgium, Bulgaria, Estonia, Italy. Descriptive marginal designations are also those which contain an enumeration of the social values protected, for example the Danish and French criminal codes.

As regards the way in which national/state security criminal rules are structured within the crime group, multiple variants were found. On the one hand, we have taken into account the criminal codes in which the rules of criminalisation are regulated successively and, on the other hand, those legislations in which a division of offences affecting national security or state security has been chosen. In the latter category, the offences are structured according to the social values protected, with regard to the defence of the State, the security of the Republic and the protection of foreign States and international organisations.

The analysis of offences against national security aimed at presenting the evolutionary framework of the incriminating rules in relation to national legislation, a detailed analysis of the current incriminating rules, respectively some of the corresponding incriminating rules in the criminal legislation of the Member States of the European Union, an approach that allowed to highlight the points of convergence between them.

Comparative law analysis of offences against national security has the advantage of providing a multidimensional perspective on the development of criminal law, which is favoured on the one hand by the close links with the constitutional foundations of the state, and on the other hand by the relatively low level of incidence of the offences and legislative changes. For example, there are some differences with regard to the special quality required of the offender as a citizen, in this sense the Italian criminal legislator has extended the meaning of this concept to stateless persons who are resident in Italy (art. 4 of the Italian Criminal Code) and to persons who have lost Italian citizenship for any reason (art. 242 of the Italian Criminal Code).

A novel element in the current Romanian Criminal Code is the criminalisation of the crime of high treason, which required a thorough analysis both from the perspective of the constituent elements of the crime and from the perspective of comparative law. The latter aspect required an analysis at both constitutional and criminal law level. The results of the research reveal that there are many differences between the Member States of the European Union as regards the procedure for holding the President criminally liable, the court competent to hear the case, and the criminalisation of the offence in criminal law. In this regard, the Portuguese legislator has laid down, in its special criminal legislation, 21 incriminating rules which may also include the President of the Republic.

The offence of setting up illegal intelligence structures is the only criminal offence, among those against national security, provided for in the Romanian Criminal Code and for which no similar rules have been identified in the other Criminal Codes of the European Union Member States. However, some comparative law benchmarks have been indicated by reference to the Austrian and Belgian Criminal Codes.

BIBLIOGRAFIE

I. Literatură străină

I.1. Tratatate, cursuri universitare, monografii

Albertini Bruna, *Dei delitti contro la personalità dello Stato*, Teză de doctorat susținută în anul 2008 la Università degli Studi di Parma. Dipartimento di Scienze Penalistiche, disponibil pe https://www.repository.unipr.it/bitstream/1889/923/1/i_delitti_contro_la_personalità_dello_Stato.pdf, ultima accesare la 20 iulie 2023

Biscop Sven, *The European Security Strategy. A Global Agenda for Positive Power*, Ed. Ashgate, Aldershot, 2005

Booth Ken, *Theory of world security*, Ed. Chambridge University Press, Chambridge, 2007

Buzan Barry, **Hansen** Lene, *The Evolution of International Security Studies*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2009

Buzan Barry, *Popoarele, Statele și Frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Traducere de Vivia Săndulescu, Ed. Cartier, ed. a 2-a, Chișinău, 2014

Buzan Barry, **Wæver** Ole, **De Wilde** Jaap, *Securitatea. Un nou cadru de analiză*, Traducere de George Jiglău, Ed. CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011

Delerue François, *Cyber operations and international law*, Ed. Chambridge University Press, Cambridge, 2020

Delpino Luigi, **Pezzano** Rocco, *Manuale di diritto penale. Parte speciale*, ed. XXVII, Ed. Giuridiche Simone, Napoli, 2021

Favoreu Louis, **Gaïa** Patrick, **Ghevontian** Richard, **Mestre** Jean-Louis, **Pfersmann** Otto, **Roux** André, **Scoffon** Guy, *Droit constitutionnel*, Ed. Dalloz, ed. 21, Paris, 2019

Flückiger Alexandre, *(Re-)faire la loi: Traité de légistique à l'ère du droit souple*, Ed. Stämpfli Editions, Berna, 2019

George David J., *Poisons. An introduction for forensic investigators*, Ed. CRC Press, Boca Raton, 2018

Gray Colin S., *Strategy and politics*, Ed. Routledge, New York, 2016

Huntington Samuel P., *The soldier and the state. The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, Ed. Harvard University Press, Cambridge, 1967

Ischinger Wolfgang, *Lumea în pericol. Germania și Europa în vremuri nesigure*, Traducere de Victor Scoradeț, Ed. Curtea Veche Publishing, București, 2019

Kaldor Mary, *Securitatea umană. Reflecții asupra globalizării și intervenției*, Traducere de Monica Andriescu, Ana-Maria Butiurcă, Andrei Aroneț, Ed. CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010

Luttwak Edward N., *Strategy: the logic of war and pace*, Ed. The Belknap Press of Harvard University Press, Londra, 2001

Manzini Vincenzo, *Trattato di diritto penale italiano*. Vol. IV, ed. 5, actualizat de Pietro Nuvolone și Gian Domenico Pisapia, Ed. UTET, Torino, 1981

McSweeney Bill, *Security, Identity and Interests. A sociology of international relations*, Ed. Chambridge University Press, Chambridge, 2004

Pelissero Marco (editor), *Trattato teorico-pratico di diritto penale. Vol. 4: Reati contro la personalità dello Stato e contro l'ordine pubblico*, Ed. Giappichelli Editore, Torino, 2010

Pin Xavier, *Droit pénal général*, Ed. Dalloz, 10e édition, Paris, 2018

Rass Stefan, **Schauer** Stefan, **König** Sandra, **Zhu** Quanyan, *Cyber-Security in Critical Infrastructures. A game-theoretic approach*, Ed. Springer, Switzerland, 2020

Rosenzweig Paul, *Cyber Warfare. How conflicts in cyberspace are challenging America and changing the world*, Ed. Praeger, Santa Barbara, California, 2013

Rousseau Jean-Jacques, *Despre contractul social sau Principiile dreptului politic*, Traducere de Lucian Pricop, Ed. Cartex, București, 2016

Roxin Claus, *Derecho penal. Parte general, Tomo I. Fundamentos. La estructura de la teoria del delito*, Traducere în limba spaniolă de D.-M. Luzon Peña, M.D. y García Conlledo și J. de Vicente Remesal, Ed. Civitas, Madrind, 1997

Shaw Malcolm, *International Law*, ed. a 8-a, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2017

Tushnet Mark, *The new constitutional order*, Ed. Princeton University Press, Princeton, 2003

Von Tigerstrom Barbara, *Human Security and International Law. Prospects and Problems*, Ed. Oxford and Portland, Oregon, 2007

Waltz Kenneth Neal, *Man, the State and War. A theoretical analysis*, Ed. Columbia University Press, ed. a 3-a, New York, 2001

Waltz Kenneth Neal, *Theory of International Politics*, Ed. McGraw-Hill, New York, 1979

Wilson Gary, *The United Nations and Collective Security*, Ed. Routledge, Londra și New York, 2014

Wolfers Arnold, *Discord and collaboration. Essays on International Politics*, Ed. Johns Hopkins Press, Baltimore, 1962

I.2. Legi comentate

Casabona Carlos María Romeo, **Reche** Esteban Sola, **Pasamar** Miguel Ángel Boldova (coord.), *Drecho penal. Parte Especial*, ed. a II-a, Ed. Comares, Granada, 2022

Combo Del Rosal Manuel (coord.), *Drecho penal español. Parte Especial*, Ed. Dykinson, S.L., Madrid, 2004

Gallo Marcello, *Diritto penale italiano. Appunti di parte speciale: i delitti contro la personalità dello Stato. Lo stato si racconta*, Ed. Giappichelli, Torino, 2021

Gómez Tomillo Manuel (coord.), *Comentarios al Código penal*, Ed. Lex Nova, Valladolid, 2010

Lattanzi Giorgio, **Lupo** Ernesto, *Codice penale. Rassegna di giurisprudenza e di dottrina. Volume VI. I delitti contro la personalità dello stato. Libro II. Artt. 241-313*, Ed. Giffrè Editore, Milano, 2010

Pezzano Rocco (editor), *Codice penale esplicato. Spiegato articolo per articolo*, ed. XXVI, Ed. Giuridiche Simone, Napoli, 2022

Pezzano Rocco (editor), *Ipercompendio di diritto penale*, ed. XII, Ed. Giuridiche Simone, Napoli, 2021

I.3. Volume tematice

Andersen Louise, **Møller** Bjørn, **Stepputat** Finn (editori), *Fragile states and insecure people? Violence, security, and statehood in the twenty – first century*, Institutul danez pentru studii internaționale, Ed. Palgrave Macmillan, 2007

Biscop Sven, **Andersson** Jan Joel (editori), *The EU and the European Security Strategy. Forging a global Europe*, Ed. Routledge, Londra și New York, 2008

Cattoir-Jonville Vincent, **Saison** Johanne (editori), *Les différentes facettes du concept juridique de sécurité – Mélanges en l'honneur de Pierre-André Lecocq*, Université Lille 2, 2011

Czosseck Christian, **Podins** Karlis (editori), *Proceedings of the Conference on Cyber Conflict*, Tallinn, Estonia: CCD COE Publications, vol. 15, 2010, disponibil pe: https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/1_Proceedings2010FullBook.pdf

De Silva Eugenie (coord.), *National Security and Counterintelligence in the Era of Cyber Espionage*, Ed. IGI Global, Hershey, 2016

Hoppe Hans-Hermann (editor), *The Myth of National Defense: Essays on the theory and history of security production*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, 2003

Jahankhani Hamid (editor), *Cyber Criminology*, Ed. Springer, Switzerland, 2018

Kulesza Joanna, **Balleste** Roy (editori), *Cybersecurity and human rights in the age of cyberveillance*, Ed. Rowman & Littlefield, Lanham, 2016

Schmitt Michael N. (general editor), *Tallinn Manual 2.0 on the international law applicable to cyber operations*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2017

Werkner Ines-Jacqueline, **Oberdorfer** Bernd (editori), *Menschliche Sicherheit und gerechter Frieden Politisch-ethische Herausforderungen*, vol. 4, Ed. Springer VS, Wiesbaden, 2019

I.4. Article de specialitate

Ablard Thierry, *Le statut pénal du chef de l'État* în *Revue française de droit constitutionnel*, nr. 3/2002

Alexy Robert, *Constitutional rights and proportionality* în *Journal for Constitutional Theory and Philosophy of Law*, nr. 22/2014

Bendor Ariel L., **Sela** Tal, *How proportional is proportionality?* în *International Journal of Constitutional Law*, vol. 13, nr. 2/2015

Biscop Sven, *Peace without money, war without Americans: challenges for European strategy* în *International Affairs*, vol. 89, nr. 5/2013

Bloomfield Lincoln P., *The U.N. and National Security* în *Foreign Affairs*, vol. 36, nr. 4/1958

Booth Ken, *Security and Emancipation*, în *Review of International Studies*, vol. 17, nr. 4/1991, Ed. Cambridge University Press, DOI: <https://doi.org/10.1017/S0260210500112033>

Bousta Rhita, *Contrôle constitutionnel de proportionnalité. La spécificité française à l'épreuve des évolutions récentes* în *Revue française de droit constitutionnel*, nr. 4/2011

Brooks Stephen, *Dueling Realisms* în *International Organization*, Ed. The MIT Press, vol. 51, nr. 3/1997, DOI: <https://doi.org/10.1162/002081897550429>

Burke-White William, *Human Rights and National Security: The Strategic Correlation*, in Harvard Human Rights Journal, vol 17, 2004

Carrapico Helena, **Barrinha** André, *The EU as a Coherent (Cyber)Security Actor?*, in JCMS: Journal of Common Market Studies, Vol. 55, nr. 6/2017, DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.12575>

Chauvet Alex, *Le contrôle de proportionnalité mis en œuvre par le juge judiciaire à la lumière du droit constitutionnel. Réflexions au regard du principe de separation des pouvoirs et du principe d' égalité devant la loi* in Revue Justice Actualités, ENM, nr. 24/2020

Chetard Guillaume, *La proportionnalité de la répression dans la jurisprudence du Conseil constitutionnel* in Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, nr. 1/2013

Chilton C.W., *The Roman Law of Treason under Early Principate* in Revista The Journal of Roman Studies, vol. 45, nr. 1-2/1955, DOI: <https://doi.org/10.2307/298746>

Cohen-Eliya Moshe, **Porat** Iddo, *American balancing and German proportionality: The historical origin*, in International Journal of Constitutional Law, vol. 8, nr. 2/2010, DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/moq004>

Contiades Xenophon, **Fotiadou** Alkmene *Social rights in the age of proportionality: Global economic crisis and constitutional litigation* in International Journal of Constitutional Law, vol. 10, nr. 3/2012, DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/mor080>

Coste Frédéric, *L'adoption du concept de sécurité nationale: une révolution conceptuelle qui peine à s'exprimer* in Fondation pour la Recherche Stratégique, nr. 03/2011

De Guillenchmidt Jacqueline, *Le contrôle du principe de proportionnalité dans la jurisprudence du Conseil constitutionnel français*, ACCPUF - Bulletin nr. 9/2010

Delgado Gil Andrés, *El delito de descubrimiento y revelación de secretos e informaciones relativas a la defensa nacional (por el depositario o concededor)* in revista Cuadernos de Política Criminal, nr. 125/II/2018, Ed. Dykinson, Madrid, 2018

Dutheillet de Lamothe Olivier, *Le Conseil constitutionnel et le droit européen*, in Revue française de droit constitutionnel, nr. 57/2004

Edmunds Timothy, *Complexity, strategy and the national interest*, in International Affairs (Royal Institute of International Affairs), vol. 90, nr. 3/2014

Francesch Joan Lluís Pérez, **Márquez** Tomás Gil, *Les Estrategias de Seguridad: instrumentos para la lucha por un mundo más libre y seguro. Una visión desde España*, in Revista

de Derecho Universidad del Norte Colombia, nr. 44/2015, DOI: <http://dx.doi.org/10.14482/dere.44.7178>

Fulchiron Hugues, *Flexibilité de la règle, souplesse du droit* în Revista Recueil Dalloz, nr. 24/2016

Galinec Darko, **Možnik** Darko, **Guberina** Boris, *Cybersecurity and cyber defence: national level strategic approach*, în Automatika, vol. 58, nr. 3/2017

Georgiadou Anna N., *Le principe de la proportionnalité dans le cadre de la Jurisprudence de la Cour de Justice de la Communauté Européenne* în Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy, vol. 81, nr. 4/1995

Gerards Janneke, *How to improve the necessity test of the European Court of Human Rights* în International Journal of Constitutional Law, vol. 11, nr. 2/2013, DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/mot004>

Goessel-Le Bihan Valérie, *Le contrôle de l'objectif poursuivi par le législateur dans la jurisprudence récente du Conseil constitutionnel* în Revue française de droit constitutionnel nr. 98/2014

Gori Luca, *Aspetti procedurali della messa in stato d'accusa del Presidente della Repubblica* în Quaderni costituzionali. Rivista italiana di diritto costituzionale, nr. 3/2018, DOI: 10.1439/90903

Gray Colin S., *National Style in Strategy: The American Exemple* în Revista International Security, vol. 6, nr. 2/1981, DOI: <https://doi.org/10.2307/2538645>

Grizold Anton, *The concept of national security in the contemporary world*, în International Journal on World Peace, vol. XI, nr. 3/1994

Hathaway Melissa E., *Cyber Security. An economic and national security crisis*, în Intelligencer Journal, vol. 16, nr. 2/2008

Herz John, *Idealist Internationalism and the security dilemma*, în The Johns Hopkins University Press, vol. 2, nr. 2/1950

Huntington Samuel P., *The Clash of Civilizations?* în Revista Foreign Affairs, vol. 72, nr. 3/1993

Ivanov Daniela, *La proportionnalité des actes normatifs*, în Jusletter, nr. 24/2016

Johansen Robert C., *Developing a Grand Strategy for Peace and Human Security: Guidelines form Research, Theory, and Experience* în Global Governance, vol. 23, nr. 4/2017

Johnston Alastair Iain, *Thinking about Strategic Culture* în Revista International Security, vol. 19, nr. 4/1995

Kehler Robert, *Implementing the National Security Space Strategy*, în Strategic Studies Quarterly, Ed. Air University Press, vol. 6, nr. 1/2012

Kist Fabiana, *Responsabilidade criminal do Presidente da República nos regimes jurídicos português e brasileiro – uma perspectiva comparativa*, în revista Jurídica Luso-Brasileira, nr. 1/2019, disponibil pe: https://www.cidp.pt/revistas/rjlb/2019/1/2019_01_0695_0779.pdf, ultima accesare la 20 iulie 2023

Kitchen Nicholas, *Systemic pressures and domestic ideas: a neoclassical realist model of grand strategy formation* în Review of International Studies, Ed. Cambridge University Press, vol. 36, nr. 1/2010

Krasner Stephan D., *An Orienting Principle for Foreign Policy*, în Policy Review, nr. 163/2010

Krause Keith, **Williams** Michael C. *Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods*, în Mershon International Studies Review, vol. 40, nr. 2/1996

Lafouasse Fabien, *L'espionnage en droit international* în revista Annuaire Français de Droit International, nr. 47/2001

Lantis Jeffrey S., *Strategic Culture and National Security Policy*, în International Studies Review, vol. 4, nr. 2/2002

Lenaerts Koen, *Limite impuse limitărilor: substanța drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană*, Traducere de C.M. Banu, în Revista Română de Drept European, nr. 4/2019

Levy Marc A., *Is the Environment a National Security Issue?*, în International Security, vol. 20, nr. 2/1995, DOI: <https://doi.org/10.2307/2539228>

Liotta Peter H., **Owen** Taylor, *Why Human Security?*, în The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations, vol. 7, nr. 1/2006

Lorca Beatriz López, *Revisión de los delitos contra la seguridad y la defensa nacional en el ordenamiento jurídico español*, în Revista Seguridad, Ciencia & Defensa nr. 8/2022, DOI: <https://doi.org/10.59794/rscd.2022.v8i8.pp81-91>

Lucius Casey, *Religion and the National Security Strategy*, în Journal of Church and State, vol. 55, nr. 1/2013

Mapel David R., *The right of national defense*, în *International Studies Perspectives*, vol. 8, nr. 1/2007

Marzal Toni, *From Hercules to Pareto: Of bathos, proportionality, and EU law*, în *International Journal of Constitutional Law*, vol. 15, nr. 3/2017, DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/mox055>

Mearsheimer John, *Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War*, în *International Security*, vol. 15, nr. 1/1990, Ed. The MIT Press

Miranda Jorge, *Imunidades constitucionais e crimes de responsabilidade*, în revista *Direito e Justiça* vol. 15, nr. 2/2001, disponibil pe: <https://revistas.ucp.pt/index.php/direitoejustica/article/view/11151/10790>, DOI: <https://doi.org/10.34632/direitoejustica.2001.11151>, ultima accesare la 10.06.2023

Moens Alexander, *Future NATO: Guardian of National Interests* în *Atlantisch Perspectief*, vol. 34, nr. 4/2010

Møller Bjørn, *Common security and non-offensive defence as guidelines for defence planning and arms control?* în *International Journal of Peace Studies*, vol. 1, nr. 2/1996

Palma Maria Fernanda, *Responsabilidade Penal e Responsabilidade Política*, în *Anatomia do Crime. Revista de Ciências Jurídico-Criminais*, nr. 1/2015

Pastrana i Icart Lluís-Ignasi, *Los secretos en los delitos relativos a la defensa nacional (Comentario a los artículos 598 a 603 CP)* în *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales*, nr. 1-3/1998, disponibil pe: <https://revistas.mjusticia.gob.es/index.php/ADPCP/issue/view/51/656>, ultima accesare la 14 martie 2023.

Peers Steve, *National Security and European Law*, în *Yearbook of European Law*, Ed. Oxford University Press, vol. 16, nr. 1/1996

Peng Shin-yi, *Cybersecurity Threats and the WTO National Security Exceptions*, în *Journal of International Economic Law*, Ed. Oxford University Press, vol. 18, nr. 2/2015

Pierman Garrett, *The Grand Strategy of Nonstate Actors: Theory and Implications* în *Journal of Strategic Security*, vol. 8, nr. 4/2015

Rouviere Frédéric, *Existe-t-il une méthode du contrôle de proportionnalité?* în *Revue Justice Actualités*, ENM, nr. 24/2020

Scherrer Vincenza, *UN Support to National Security Policy-Making from an Institution-Building Perspective* în *Sicherheit und Frieden (S+F)/Security and Peace*, Ed. Nomos Verlagsgesellschaft mbH, vol. 30, nr. 3/2012

Slaughter Anne-Marie, *Security, Solidarity, and Sovereignty: The Grand Themes of UN Reform* în *The American Journal of International Law*, Ed. Cambridge University Press, vol. 99, nr. 3/2005, DOI: <https://doi.org/10.2307/1602294>

Stachan Hew, *Strategy and contingency* în *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs), Ed. Oxford University Press, vol. 87, nr. 6/2011

Thomson Janice E., *State sovereignty in international relations: Bridging the gap between theory and empirical research* în *International Studies Quarterly*, vol. 39, nr. 2/1995

Tremblay Luc B., *An egalitarian defense of proportionality – based balancing* în *International Journal of Constitutional Law*, vol. 12, nr. 4/2014

Ullman Richard H., *Redefining Security*, în *International Security*, Vol. 8, nr. 1/1983, Ed. The MIT Press

Warusfel Bernard, *Les notions de défense et de sécurité en droit français* în *Revue Droit et Défense*, nr. 4/1994

Wiberg Håkan, *The Security of Small Nations: Challenges and Defences*, în *Journal of Peace Research*, vol. 24, nr. 4/1987

II. Literatură română

II.1. Tratatate, cursuri universitare, monografii

Alexandru Corneliu, *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene*, Ed. Ministerului Afacerilor Interne, București, 2015

Andreescu Anghel, **Muntean** Neculai, **Burcin** Octavian, **Bălan** Adrian, *Starea de asediu în România modernă*, Ed. Bic All, București, 2000

Andreescu Marius, *Drept constituțional. Teoria generală. Drepturi, libertăți și îndatoriri fundamentale. Instituția cetățeniei*, Ed. Sitech, Craiova, 2014

Antoniu George, *Vinovăția penală*, Ed. Academiei Române, București, 1995

Bahrin Dorel, *Consiliul Suprem de Apărare a Țării și controlul parlamentar asupra acestuia*, Ed. Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2009

- Balan** Marius, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. Teoria generală a statului și a constituției. Constituția română în context european*, Ed. Hamangiu, București, 2015
- Barac** Lidia, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2014
- Big** Dumitru V., *Restrângerea exercițiului libertăților publice*, Ed. Hamangiu, București, 2008
- Boroi** Alexandru, *Drept penal. Partea specială*, ed. 6, Ed. C.H. Beck, București, 2022
- Boștina** Pantelimon, **Dodescu** Nadia-Elena, *Drept penal român. Partea specială*, Vol. I, Ed. Universitaria, Craiova, 2009
- Bulai** Costică, *Curs de drept penal. Partea specială*, vol. I, ed. a II-a, f.e., București, 1976
- Călinoiu** Constanța, **Duculescu** Victor, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. a IV-a, Ed. Lumina lex, București, 2010
- Cearapin** Tudor, *Securitatea și apărarea națională a României*, Ed. Fundația Revista Jandarmeriei, București, 2002
- Chirleşan** Georgeta, *Strategia de securitate națională a României: evoluții și tendințe între securitatea regională și cea euroatlantică*, Ed. Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2013
- Chiș** Ioan, *Drept penal cu aplicabilitate în activitatea de realizare a securității naționale*, Ed. A.N.I., București, 2005
- Chiș** Ioan, *Drept penal cu aplicabilitate în activitatea ofițerilor de administrație. Curs*, Ed. Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2005
- Chiș** Ioan, **Stavarache** Stan Dumitru, **Dobra** Marian, *Drept penal cu aplicabilitate în activitatea de realizare a securității naționale*, Ed. A.N.I., București, 2005
- Chiș** Ioan, **Stoica** Constantin, **Ștefan** Teodoru, **Popa** Cristian, **Voicu** Camelia-Adriana, **Petcu** Virgil, *Trădarea. Fenomen și infracțiune*, Ed. ANI, București, 2008
- Coldea** Florian, *Managementul schimbării în serviciile de informații*, Ed. Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București, 2015
- Constantinescu** Mihai, **Muraru** Ioan, **Iorgovan** Antonie, *Revizuirea Constituției. Explicații și comentarii*, Ed. Rosetti, București, 2003
- Corlățean** Titus, *Protecția europeană și internațională a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2012

- Costinescu** Roxana-Alexandra, *Teoria războiului drept în relațiile internaționale*, Ed. Tipo Moldova, Iași, 2012
- Deaconu** Ștefan, *Drept constituțional*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017
- Deleanu** Ion, *Instituții și proceduri constituționale: în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, București, 2006
- Diaconescu** Gheorghe, **Duvac** Constantin, *Tratat de drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2009
- Dima** Robert Cristian, *Acțiunea în contencios administrative*, Ed. Hamangiu, București, 2021
- Dolghin** Nicolae, **Sarchinschi** Alexandra, **Dinu** Mihai-Ștefan, *Riscuri și amenințări la adresa securității României. Actualitate și perspectivă*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004
- Dongoroz** Vintilă, *Drept penal. Partea specială. Noțiuni generale și infracțiuni contra siguranței exterioare a statului (Articolele 66 – 75 Cod penal)*, vol. I, Ed. Curierul Judiciar S.A., București, 1929
- Dungan** Petre, **Medeanu** Tiberiu, **Pașca** Viorel, *Drept penal. Partea specială. Prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2013
- Duțu** Petre, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013
- Duțu** Petre, **Sarcinschi** Alexandra, **Bogzeanu** Cristina, *Apărarea națională, între viziune și realitate, la început de mileniu*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013
- Duvac** Constantin, *Concursul de norme penale*, Ed. Universul Juridic, București, 2016
- Duvac** Constantin, *Drept penal român*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2021
- Duvac** Constantin, *Drept penal. Partea specială*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2010
- Duvac** Constantin, *Pluralitatea aparentă de infracțiuni*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2016
- Enache** Marian, *Modalitățile controlului parlamentar*, Ed. Universul Juridic, București, 2014
- Florea** Constantin, *Restabilirea ordinii constituționale în situația instituirii stărilor excepționale*, Ed. Sitech, Craiova, 2007
- Florin** Nicolae, *Politica de securitate națională*, Ed. Sitech, Craiova, 2015

- Gheorghiu-Brădet** Ion, *Drept penal român. Partea specială*, Vol. I, Ed. „Europa Nova”, București, 1994
- Gîrleșteanu** George, *Autorități administrative autonome*, Ed. Universul Juridic, București, 2011
- Iancu** Gheorghe, *Drept constituțional*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2014
- Iftimiei** Andra, *Constituționalizarea în dreptul penal român și francez*, Ed. Universul Juridic, București, 2016
- Ionaș** Alexandru, **Măgureanu** Alexandru Florin, **Dinu** Cristina, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2015
- Ionescu** Cristian, *Tratat de drept constituțional*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019
- Iorgovan** Antonie, *Tratat de drept administrativ*, Vol. 1, ed. a 4-a, Ed. All Beck, București, 2005
- Lazăr** Teofil, *Întrebuințarea forțelor Ministerului de Interne în condițiile stării de asediu și stării de urgență*, Ed. Ministerului de Interne, București, 2002
- Lămășanu** Daniela Iuliana, *Elementul material al conținutului generic obiectiv al infracțiunii*, Ed. Lumina lex, București, 2006
- Lefterache** Lavinia Valeria, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2021
- Liteanu** Traian, *Securitate și instituții*, Ed. Academiei Naționale de Informații, București, 2004
- Loghin** Octavian, **Toader** Tudorel, *Drept penal român. Partea specială*, ed. a IV-a, Ed. Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București, 2001
- Maciu** Florin, *Regimul juridic al stărilor excepționale. Dictatura constituțională la intersecția cu democratizarea armatei*, Ed. Universul Juridic, București, 2011
- Marin** Ion, *Ordinea constituțională și securitatea națională în contextul integrării și globalizării*, Ed. Sitech, Craiova, 2009
- Mărculescu-Michinici** Maria-Ioana, **Dunea** Mihai, *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței (I)*, Ed. Hamangiu, București, 2017
- Mățâ** Dan Constantin, *Securitatea națională. Concept. Reglementare. Mijloace de ocrotire*, Ed. Hamangiu, București, 2016

- Măț** Dan Constantin, *Drept administrativ*, Vol. I, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2021
- Medar** Sergiu, **Lătea** Cristi, *Intelligence pentru comandanți*, Ed. Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007
- Mircea** Ion, *Vinovăția în dreptul penal român*, Ed. Lumina Lex, București, 1998
- Moldovan** Carmen, *Drept internațional public. Principii și instituții fundamentale*, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2022
- Monac** Constantin, *Parlamentul și securitatea națională*, Ed. Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2006
- Moțiu** Emil-Ioan, *Autoritățile administrative autonome din domeniul siguranței naționale și al mediatizării informațiilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2010
- Muraru** Ioan, **Tănăsescu** Elena Simina, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. a 15-a, Vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2016
- Mureșan** Doina, *Dimensiunea economică a securității în epoca parteneriatelor și a alianțelor*, Ed. Pro Universitaria, București, 2010
- Neagu** Norel, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019
- Neață** Eugen, **Petrescu** Marian Șerban, *Infrațiuni la regimul armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materialelor explozive*, Ed. Hamangiu, București, 2014
- Nicorici** Cristina, *Infrațiunea comisivă prin omisiune*, Ed. Universul Juridic, București, 2022
- Nistoreanu** Gheorghe, **Boroi** Alexandru, *Drept penal. Partea specială*, Ed. All Beck, București, 2002
- Nițu** Daniel, *Imunitatea șefului de stat în dreptul penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2012
- Panc** Daniela, *Securitatea cibernetică la nivel național și internațional. Instrumente normative și instituționale*, Ed. Hamangiu, București, 2017
- Pascu** Ilie, **Buneci** Petre, **Buneci** Bogdan, *Drept penal. Partea specială*, vol. II, Ed. Hamangiu, 2020
- Pascu** Ilie, **Uzlău** Andreea Simona, **Muscalu** Gheorghe, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2016
- Pirnea** Vasile, *Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene*, Ed. Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005

Popa Cristian, *Cadrul juridic al activității de informații. Curs universitar specializat*, Ed. Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București, 2011

Popa Cristian, **Voicu** Camelia Adriana, *Fundamente de drept cu aplicabilitate în domeniul securității naționale. Curs universitar*, Ed. A.N.I., București, 2007

Predescu Ovidiu, **Hărăstășanu** Angela, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2012

Pupăzan Claudiu George, *Răspunderea penală a aleșilor*, Ed. Hamangiu, București, 2016

Pușcașu Mirela, *Apărarea națională și managementul resurselor pentru apărare*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009

Rădoi Mireille, *Serviciile de informații și decizia politică*, Ed. Tritonic, București, 2003

Răducanu Ruxandra, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2009

Sabău Georgeta Valeria, *Drept penal. Partea specială*, Vol. II, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014

Safta Marieta, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, ed. a 6-a, Ed. Hamangiu, București, 2020

Sarcinschi Alexandra, *Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială*, Editura Militară, București, 2007

Selejan-Guțan Bianca, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 1, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2015

Streteanu Florin, **Nițu** Daniel, *Drept penal. Partea generală*, Vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014

Streteanu Florin, **Nițu** Daniel, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2018

Șerban Floarea, *Starea de asediu. Starea de urgență. Regim juridic, doctrină, legislație, drept comparat*, Ed. Militară, București, 2005

Ștefan Constantin, **Mămăligan** Tudor, **Miu** Cristian, *România în calea amenințărilor teroriste*, Ed. Ideea Europeană, București, 2013

Toader Tudorel, *Drept penal român. Partea specială*, ed. a 7-a, Ed. Hamangiu, București, 2012

Toader Tudorel, *Drept penal român. Partea specială*, Vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2019

Toader Tudorel, **Safta** Marieta, *Curs de contencios constituțional*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2020

Tobă Francisc, *Decizia politică și securitatea națiunii*, Ed. Licorna, București, 2003

Udeanu Gheorghe, *Managementul securității naționale*, Ed. Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2012

Udroiu Mihail, *Sinteze de Drept penal. Partea generală*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021

Ureche Marian Florin, *Controlul civil asupra serviciilor de informații*, Ed. Medro, București, 2008

Vedinaș Verginia, *Drept administrativ*, ed. a XII-a, Ed. Universul Juridic, București, 2020

Velicu George, *Dreptul asigurării apărării naționale. Curs de bază*, Ed. Alma, Craiova, 2002

Vlădoiu Nasty Marian, *Drept penal român. Partea specială. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2014

Zolyneak Maria, **Michinici** Maria-Ioana, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1999

II.2. Legi comentate

Antoni George, **Toader** Tudorel (coord.), *Explicațiile noului Cod penal*, Vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2015

Antoni George, **Toader** Tudorel (coord.), *Explicațiile noului Cod penal*, Vol. V, Ed. Universul Juridic, București, 2016

Basarab Matei, **Pașca** Viorel (coord.), *Codul penal comentat. Vol. II. Partea specială*, Ed. Hamangiu, București, 2008

Bîrsan Corneliu, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005

Bodoroncea Georgina, **Cioclei** Valerian, **Kuglay** Irina, **Lefterache** Lavinia Valeria, **Manea** Teodor, **Nedelcu** Iuliana, **Vasile** Francisca-Maria, **Zlati** George, *Codul penal. Comentariu pe articole art. 1 – 446*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2020

Bogdan Sergiu (coord.), **Șerban** Doris Alina, **Zlati** George, *Noul Cod penal. Partea specială. Analize, explicații, comentarii. Perspectiva clujeană*, Ed. Universul Juridic, București, 2014

Constantinescu Mihai, **Deleanu** Ion, **Iorgovan** Antonie, **Muraru** Ioan, **Vasilescu** Florin, **Vida** Ioan, *Constituția României. Comentată și adnotată*, Ed. Regia autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1992

Constantinescu Mihai, **Iorgovan** Antonie, **Muraru** Ioan, **Tănăsescu** Elena Simina, *Constituția României revizuită. Comentarii și explicații*, Ed. All Beck, București, 2004

Constantinescu Mihai, **Muraru** Ioan, **Iorgovan** Antonie, *Revizuirea Constituției României. Explicații și comentarii*, Ed. Rosetti, București, 2003

Dobrinou Vasile, **Hotca** Mihai Adrian, **Gorunescu** Mirela, **Dobrinou** Maxim, **Pascu** Ilie, **Chiș** Ioan, **Păun** Costică, **Neagu** Norel, **Sinescu** Mircea Constantin, *Noul Cod penal comentat. Partea specială*, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2016

Dongoroz Vintilă (coord.), **Kahane** Siegfried, **Oancea** Ion, **Stănoiu** Rodica, **Fodor** Iosif, **Iliescu** Nicoleta, **Bulai** Constantin, **Roșca** Victor, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*, Vol. IV, ed. a II-a, Ed. Academiei Române și Ed. All Beck, București, 2003.

Dongoroz Vintilă, **Dărîngă** Gheorghe, **Kahane** Siegfried, **Lucinescu** Dumitru, **Nemeș** Aurel, **Popovici** Mihai, **Sîrbulescu** Petre, **Stoican** Vasile, *Noul Cod penal și Codul penal anterior. Prezentare comparativă*, Ed. Politica, București, 1968.

Dongoroz Vintilă (coord.), **Kahane** Siegfried, **Oancea** Ion, **Stănoiu** Rodica, **Fodor** Iosif, **Iliescu** Nicoleta, **Bulai** Constantin, **Roșca** Victor, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*, vol. III, ed. a II –a, Ed. Academiei Române și Ed. All Beck, București, 2003

Ionescu Cristian, *Constituția României comentată și adnotată cu dezbateri parlamentare și jurisprudența Curții Constituționale. Titlul III, Capitolul 1 – Parlamentul*, ed. a II - a, Ed. Universul Juridic, București, 2012

Ionescu Cristian, *Constituția României. Titlul I. Principii generale. Art. 1 – 14. Comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2015

Ionescu Cristian, **Dumitrescu** Corina Adriana (coord.), *Constituția României. Comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2017

Ionescu Sergiu, *Codul penal Carol al II-lea. Comentat, f.e.*, București, 1936

Marin Eugenia, *Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004. Comentariu pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2020

Muraru Ioan, **Tănăsescu** Elena Simina (coord.), *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019

Toader Tudorel (coord.), **Mărculescu-Michinici** Maria-Ioana, Aanda **Crișu-Ciocântă**, **Dunea** Mihai, **Răducanu** Ruxandra, **Rădulețu** Sebastian, *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2014

Udroiu Mihail, **Constantinescu** Victor Horia Dimitrie, *Noul Cod penal. Codul penal anterior*, Ed. Hamangiu, București, 2014

Ungureanu Augustin, **Ciopraga** Aurel, *Dispoziții penale din legi speciale române. Comentate și adnotate cu jurisprudență și doctrină*, vol. VI, Ed. Lumina Lex, București, 1996

Vasilie Teodor (coord.), **Pavel** Doru, **Antoni** George, **Lucinescu** Dumitru, **Papadopol** Vasile, **Rămureanu** Virgil, *Codul penal al Republicii Socialiste România. Partea specială*, Vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975

Vlășceanu Adina, **Barbu** Alina, *Noul Cod penal comentat prin raportare la Codul penal anterior*, Ed. Hamangiu, București, 2014

II.3. Volume tematice

Almășan Adriana (ed. și coord.), *In Honorem Corneliu Bîrsan*, Ed. Hamangiu, București, 2013

Antoni George (coord.), **Dobrescu** Emilian, **Dianu** Tiberiu, **Stroe** Gheorghe, **Avrigeanu** Tudor, *Reforma legislației penale*, Ed. Academiei Române, București, 2003

Antoni George, **Bulai** Constantin (coord.), **Stănoiu** Rodica Mihaela, **Dianu** Tiberiu, **Stroe** Gheorghe, *Practica judiciară penală. Vol. V. Infrațiuni prevăzute în legi speciale*, Ed. Academiei Române, București, 1998

Bădescu Mihai, **Stoica** Veronica (coord.), *Provocări și strategii în ordinea și siguranța publică*, Ed. Universitară, București, 2014

Berbeca Veaceslav, **Bird** Tim, **Croft** Stuart, **Dungaciu** Sandra, **Meleşcanu** Teodor, **Moga** Dan, **Naumescu** Valentin, **Neumann** Simona, **Poede** George, **Radler** Dana, *Studii de securitate*, Ed. Cavallioti, București, 2005

Chiș Ioan (coord.), *A X-a sesiune de comunicări științifice „Securitate și societate: provocările mileniului trei”*. Secțiunea: *Securitate și siguranță națională. Concepte și doctrine în modernism*, Ed. A.N.I., București, 2004

Diculescu Iulian (editor), *Monografia SRI. 1990 – 2015*, Ed. RAO, București, 2015

Dima Bogdan, **Tănăsescu** Elena Simina (coord.), *Reforma constituțională: analiză și proiecții. Raportul Comisiei pentru o nouă Constituție*, Ed. Universul Juridic, București, 2012

Ghica Luciana Alexandra, **Zulean** Marian, *Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese*, Ed. Polirom, Iași, 2007

Moștoflei Constantin (coord.), *Securitatea națională la început de secol XXI*, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002

Neag Mihai-Marcel (coord.), *Perspective privind guvernarea securității internaționale*, Ed. Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2012

Pașca Viorel, **Ciopec** Flaviu, **Roibu** Magdalena (coord.), *Dreptul penal român și dreptul penal maghiar – probleme actuale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015

Tănăsescu Elena Simina (coord.), **Muraru** Ioan, **Iancu** Gheorghe, **Deaconu** Ștefan, **Big** Dumitru, **Ciochină** Mihaela, **Barbu** Silviu Gabriel, **Barbu** Elena, **Pavel** Nicolae, *Răspunderea în dreptul constituțional*, Ed. C.H. Beck, București, 2007

Timofte Alexandru-Radu, *A X-a sesiune de comunicări științifice „Securitate și societate: provocările mileniului trei”. Secțiunea: Securitate și siguranță națională. Securitatea la începutul mileniului III*, Ed. A.N.I., București, 2004

Troncotă Cristian (coord.), *Neliniștile insecurității*, Ed. Tritonic, București, 2005

Velicu George (coord.), *Ordinea publică și siguranța cetățeanului. Componentă a securității naționale*, Ed. Sitech, Craiova, 2013

Zulean Marian (coord.), *Strategiile de securitate națională*, ed. a II-a, Ed. Tritonic, București, 2017

II.4. Articole de specialitate

Apachiței Ioan Dumitru, *Perspective asupra restrângerii exercițiului drepturilor și libertăților constituționale în vederea asigurării securității naționale* în Revista de Drept Constituțional, nr. 2/2019

Apachiței Ioan Dumitru, *Principiul proporționalității reflectat în jurisprudența Curții Constituționale a României și a Consiliului Constituțional al Franței*, în Revista de Drept Constituțional, nr. 2/2020

Apachiței Ioan Dumitru, *Dimensiunea cibernetică a securității naționale în raport de dreptul european*, în Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Științe Juridice, Tomul LXVII, nr. 1/2021

Apostol Tofan Dana, *Câteva reflecții cu privire la O.U.G. nr. 6/2016 privind unele măsuri pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică dispuse în procesul penal* în revista Curierul Judiciar, nr. 4/2016

Apostol Tofan Dana, *Regimul juridic aplicabil autorităților administrative autonome cu specială privire asupra autorităților din domeniul securității naționale* în Revista Studii și Cercetări Juridice nr. 4/2019

Cazan-Bălașa Mădălina, *Politici și strategii privind securitatea internă în cadrul UE* în Revista de investigare a criminalității, vol. 9, nr. 1/2016

Chiorescu Mihai-Cătălin, *Serviciul de protecție și pază roman vs. protecția demnitarilor pe teritoriul francez* în Revista de investigare a criminalității, nr. 1/2015

Dănișor Dan Claudiu, *Democrația și interesul general contra statului de drept și drepturilor omului* în Revista Dreptul, nr. 9/2017

Deaconu Ștefan, *Câteva aspecte de natură constituțională privind răspunderea Președintelui României* în Revista Dreptul, nr. 12/2007

Diaconu Ion, *Drepturile fundamentale ale omului – element de contact între sisteme juridice diferite* în Revista Română de Drept European, nr. 58/2013

Diaconu Nicoleta, *Coordonatele juridice ale politicii externe și de securitate a Uniunii Europene* în Revista de investigare a criminalității, vol. 5, nr. 1/2012

Dima Bogdan, *Considerații cu privire la regimul constituțional și legal al stării de urgență*, în Revista de Drept Public, nr. 1-2/2020

Duculescu Victor, *Perspectivile Uniunii Europene: Delegare de „competențe” sau delegare de „suveranitate”* în Revista Română de Drept Comunitar, nr. 1/2003

Duvac Constantin, *Infracțiuni contra securității naționale din perspectiva noului Cod penal și a Codului penal anterior* în Revista de Drept Penal, vol. 24, nr. 3/4 din 2017

Funieru Florentina, *Societate și Securitate* în Revista Română de Sociologie, vol. 22, nr. 1/2011

Hotca Mihai Adrian, **Slăvoiu** Radu, *Infracțiunile contra securității naționale în reglementarea noului Cod penal. Studiu comparativ* în Pandectele Romane, nr. 9/2010

Ionescu Cristian, *Comentarii pe marginea art. 2 din Constituția României revizuită*, în Revista Pandectele Române, nr. 12/2014

Ionescu Cristian, *O analiză constituțională a contenciosului administrativ* în Revista Dreptul, nr. 6/2016

Lascu Ioan, *Înțelesul unor termeni sau expresii în noua reglementare penală (II)* în Revista de Drept penal, nr. 1/2013

Manea Sorina, *Conținutul conceptului de amenințare la adresa securității naționale* în Revista Infosfera, nr. 1/2020

Manescu Nicolaie, *The power, the modern elites, dominance and governance*, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Supliment, nr. 1/2015

Mățâ Dan Constantin, *Considerații generale în legătură cu regimul stării de urgență. Repere de doctrină și jurisprudență* în Revista Dreptul, nr. 8/2020

Mățâ Dan Constantin, *Cybersecurity – Dimensions of national security*, în Journal of Law and Administrative Sciences, Special Issue, 2015

Orjanu Mihaela, *Conceptele de spionaj la nivelul intern și internațional la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea* în Revista ARGESSIS, studii și comunicări, seria Istorie, TOM IX, 2000

Petrescu Rodica Narcisa, *O nouă reglementare privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării* în Revista de Drept Public nr. 3/2003

Peța Cezar, *Securitatea națională în raport cu siguranța națională* în Revista Studii de Securitate Publică, vol. 3, nr. 2/2014

Pivniceru Mona-Maria, **Benke** Károly, *Receptarea principiului proporționalității în jurisprudența Curții Constituționale a României. Influențele constituționale germane*, în Revista de Drept Constituțional, nr. 1/2015

Popescu Corneliu-Liviu, *Restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale prin decretele instituind sau prelungind starea de urgență sau de asediu și prin ordonanțele militare* în AUBD – Forum juridic, nr. 1/2020, disponibil pe: https://drept.unibuc.ro/dyn_img/aubd/Restrangerea%20exerci%C8%9Biului%20drepturilor.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Puie Oliviu, *Discuții în legătură cu actele emise de către Președintele României în exercitarea atribuțiilor sale constituționale și legale și cu soluționarea litigiilor derivate din aceste acte* în Revista Dreptul, nr. 3/2015

Pupăzan Claudiu George, *Considerații cu privire la protecția mandatului Președintelui României* în Analele Științifice ale Universității „Al.I.Cuza” din Iași, Tomul LIX, Științe Juridice, nr. 1/2013

Retca Ion, *Tentativa în cazul infracțiunii de atentat care pune în pericol siguranța statului* în Revista Dreptul, nr. 12/1997

Șerban Ionuț, *Afacerea Dreyfus – de la eroare judiciară la proces politic* în Revista de Științe Juridice, nr. 2/2008

Topor Sorin, *Education in the cyber security field and implications for national security*, în Annals – Series on Military Sciences, nr. 1/2020

Țariuc Mirel, **Bârlă** Nelu, *Carta Albă a Apărării – un document strategic necesar?* în revista Monitor Strategic, nr. 1-2/2013

Velișcu Viorel, *Conceptul de Securitate internă a Uniunii Europene – deziderat sau realitate* în Revista Pro Patria Lex, vol. 15, nr. 2/2015

Zavergiu Nicolae, *Provocări ale securității în Uniunea Europeană* în Revista de investigare a criminalității, vol. 8, nr. 1/2015

Zlati George, *Dematerializarea obiectului material al infracțiunii în contextul evoluției tehnologice și consecințele acesteia* în Revista Dreptul, nr. 3/2013

III. Dicționare. Rapoarte. Documente.

III.1. Dicționare

DOD Dictionary of Military and Associated Terms, ianuarie 2021, disponibil pe: https://www.supremecourt.gov/opinions/URLs_Cited/OT2021/21A477/21A477-1.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Martin Elizabeth (editor), *A dictionary of law*, ed. a 5-a, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2003

Popa Marcel D. (coord. gen.), *Dicționar Enciclopedic*, vol. III, Ed. Enciclopedică, București, 1999

Staicu Stelian, Atanasiu Dumitru, Soare Corneliu, Gheorghescu Vasile (coord. științifici), *Lexicon militar*, Ed. Editura Militară, București, 1980

III.2. Rapoarte. Documente

Administrația Prezidențială, *Ghidul Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019*, București, 2015, disponibil pe: https://www.presidency.ro/files/userfiles/Ghid_SNApT_2015-2019_AP.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Carta Albă a Apărării (2021), aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 28/2021, publicată în M. Of. nr. 499 din 13 mai 2021

Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor referitoare la Strategia UE privind uniunea securității*, COM(2020) 605 final, Bruxelles, 24.7.2020, disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0605&from=EN>, ultima accesare la 29 aprilie 2021

Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O strategie spațială pentru Europa*, COM(2016) 705 final, Bruxelles, 26 octombrie 2016, disponibil pe <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13758-2016-INIT/ro/pdf>, ultima accesare la 21 aprilie 2021

Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu. Strategia de securitate internă a UE în acțiune: cinci pași pentru o Europă mai sigură*, COM(2010) 673 final, Bruxelles, 22 noiembrie 2010, disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0673:FIN:RO:PDF>, ultima accesare la 21 aprilie 2021

Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Agenda europeană privind securitatea*, COM(2015) 185 final, Strasbourg, 28.4.2015, disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0185&from=EL>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Comisia pentru securitate umană, *Human Security Now*, New York, 2003, disponibil pe: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/91BAEEDBA50C6907C1256D19006A9353-chs-security-may03.pdf>, ultima accesare la 16 februarie 2021

Conceptul Strategic pentru Apărare și Securitate al Statelor Membre ale Organizației Tratatului Nord-Atlantic, Adoptat de Șefii de State și Guverne la Lisabona. Angajare activă, apărare modernă, Traducere de Mirela Atanasiu, în Revista Impact Strategic, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, nr. 4/2010

Consiliul European, *Programul de la Stockholm – O Europă deschisă și sigură în serviciul cetățenilor și pentru protecția acestora*, (2010/C 115/01), JO C 115/1, 4 mai 2010, disponibil pe [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504\(01\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=RO), ultima accesare la 21 aprilie 2021

Consiliul Legislativ, *Aviz referitor la propunerea legislativă pentru modificarea art. 4, lit. a), pct. 1 din Legea nr. 415/2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării*, disponibil pe <http://www.cdep.ro/proiecte/2007/700/50/7/c1757.pdf>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Consiliul Suprem de Apărare a Țării, *Raportul Consiliului Suprem de Apărare a Țării privind activitatea desfășurată în anul 2005*, disponibil pe https://csat.presidency.ro/files/documente/Raport_CSAT_2005_2ro.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Consiliul Uniunii Europene, *Proiect de strategie de securitate internă a Uniunii Europene „Către un model European de securitate”*, 5842/2/10 REV 2, Bruxelles, 23 februarie 2010, disponibil pe <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5842-2010-REV-2/ro/pdf>, ultima accesare la 21 aprilie 2021

Consiliul Uniunii Europene, *Raport privind punerea în aplicare a Strategiei europene de Securitate. Asigurarea securității într-o lume în schimbare*, S407/08, Bruxelles, 11 decembrie 2008, disponibil pe https://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/RO/reports/104652.pdf, ultima accesare la 21 aprilie 2021

Consiliul Uniunii Europene, *Strategia europeană de securitate*, 15895/03, Bruxelles, 8 decembrie 2003, disponibilă pe <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15895-2003-INIT/ro/pdf>, ultima accesare la 21 aprilie 2021

Gehem Maarthen, **Usanov** Artur, **Frinking** Erik, **Rademaker** Michel, *Assessing cyber security. A meta-analysis of threats, trends, and responses to cyber attacks*, în The Hague Centre for Strategic Studies, Haga, 2015, disponibil pe: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep12567.1.pdf>, accesat la data de 26 iulie 2023

Guide to developing a national cybersecurity strategy. Strategic engagement in cibersecurity, International Telecommunication Union, Geneva, 2018, disponibil pe disponibil pe: https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-CYB_GUIDE.01-2018-PDF-E.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement. Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO, 17 mai 2010, disponibil pe: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2010_05/20100517_100517_expertsreport.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General, 25 noiembrie 2020, disponibil pe: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Națiunile Unite, *Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security*, disponibil pe: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostatpdf.pdf>, ultima accesare la 26 iulie 2023.

Națiunile Unite, *Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change. A more secure world: our shared responsibility*, UN Doc. A/59/565 din 2 decembrie 2004, disponibil pe: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/gaA.59.565_En.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023.

Națiunile Unite, *Security Sector Reform. Integrated Technical Guidance Notes*, 2012, Ed. Randy Holden, disponibil pe: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/un_integrated_technical_guidance_notes_on_ssr_1.pdf ultima accesare la 26 iulie 2023

O doctrină de securitate umană pentru Europa — Raportul de la Barcelona al Grupului de studiu privind capacitățile de securitate ale Europei, 2004

Parlamentul European, *Capabilități spațiale pentru securitatea și apărarea europeană. Rezoluția Parlamentului European din 8 iunie 2016 referitoare la capabilitățile spațiale pentru*

securitatea și apărarea europeană, (2018/C 086/10), publicat în JO C 86/84, 6 martie 2018, disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0267&from=EN>, ultima accesare la 21 aprilie 2021.

Parlamentul României, *Expunere de motive la Propunere legislativă pentru modificarea art.3 alin.(1) din Legea nr.1/1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Informații Externe*, disponibil pe: <http://www.cdep.ro/proiecte/2017/100/30/0/em38.pdf>, ultima accesare la 26 iulie 2023.

Parlamentul României, *Expunerea de motive la Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi*, disponibil pe: <http://www.cdep.ro/proiecte/2006/000/20/4/em24.pdf>, ultima accesare la 20 iulie 2023.

Parlamentul României, *Expunerea de motive la Proiect de Lege privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării*, disponibil pe: <http://www.cdep.ro/proiecte/2001/300/80/9/em389.pdf>, ultima accesare la 26 iulie 2023.

Parlamentul României, *Expunerea de motive la Proiect de Lege privind organizarea și funcționarea Serviciului de Informații Externe*, disponibil pe: <http://www.cdep.ro/proiecte/1996/000/20/3/em023.pdf>, ultima accesare la 26 iulie 2023.

Parlamentul României, *Expunerea de motive la Proiect de Lege privind Codul penal*, disponibil pe: <http://www.cdep.ro/proiecte/2009/300/00/4/em304.pdf>, ultima accesare la 20 iulie 2023.

Parlamentul României, *Expunerea de motive la Proiect de Lege privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării*, disponibil pe: <http://www.cdep.ro/proiecte/2001/300/80/9/em389.pdf>

Parlamentul României, *Raport asupra amendamentelor la Propunerea legislativă privind revizuirea Constituției*, București, 10.06.2003, Anexa 2

Parlamentul României, *RAPORT asupra propunerii legislative privind organizarea și funcționarea Serviciului de Protecție și Pază*, disponibil pe: http://www.cdep.ro/comisii/aparare/pdf/1998/rp079_97.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Parlamentul României, *RAPORT COMUN privind proiectul de Lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington, la 4 aprilie 1949*, disponibil pe: http://www.cdep.ro/comisii/politica_externa/pdf/2004/rp041.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Parlamentul României, Stenograma ședinței din Plenul Camerei Deputaților din data de 23 aprilie 1998, disponibil pe: <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno2015.stenograma?ids=462&idl=3>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Secretaría de Estado de Comunicación, Consejo de Ministros. Referencia. 1 de agosto de 2022, disponibil pe: https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeminstros/referencias/documents/2022/refc20220801_cc2.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023.

Strategia de securitate cibernetică a Austriei (2021), disponibil pe: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/en/topics/cybersecurity/austrian-cybersecurity-strategy.html>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Strategia de securitate cibernetică a Belgiei (2021), disponibil pe: https://ccb.belgium.be/sites/default/files/CCB_Strategie%202.0_UK_WEB.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Strategia de securitate cibernetică a Franței (2015), disponibil pe: https://www.ssi.gouv.fr/uploads/2015/10/strategie_nationale_securite_numerique_en.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Strategia de securitate cibernetică a Germaniei (2016), disponibil pe: https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/it-digitalpolitik/cybersicherheitsstrategie-2016.pdf;jsessionid=938A1EB6C711DEC72570E257D273A8B2.2_cid287?__blob=publicationFile&v=4, ultima accesare la 26 iulie 2023

Strategia de Securitate cibernetică a Germaniei (2021), disponibil pe: https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/2021/09/cybersicherheitsstrategie-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=2, ultima accesare la 26 iulie 2023

Strategia de securitate cibernetică a Italiei (2022), disponibil pe: https://www.acn.gov.it/ACN_EN_Strategia.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Strategia de securitate cibernetică a României (2013), aprobată prin H.G. nr. 271/2013, publicată în M. Of. nr. 296 din 23 mai 2013

Strategia de securitate cibernetică a României (2021), aprobată prin H.G. nr. 1321/2021, publicată în M. Of. nr. 2 din 3 ianuarie 2022

Strategia de securitate cibernetică a U.E., 2013

Strategia de securitate cibernetică a U.E., 2021

Strategia de Securitate internă a Uniunii Europene, 2010

Strategia de securitate națională a României, 2001, adoptată prin Hotărârea Parlamentului nr. 36 din 18 decembrie 2001, publicată în M. Of. nr. 822 din 20 decembrie 2001

Strategia europeană de securitate, 2003

Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 – 2019. O Românie puternică în Europa și în lume, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 33 din 23 iunie 2015, publicată în M. Of. nr. 450 din 23 iunie 2015

Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020 – 2024, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 22 din 30 iunie 2020, publicată în M. Of. nr. 574 din 1 iulie 2020.

Strategia națională de securitate a României din anul 1999

Strategiei de securitate cibernetică a Spaniei (2019), disponibil pe: <https://www.dsn.gob.es/en/documento/estrategia-nacional-ciberseguridad-2019>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Van Esch Joris, De Jong Sijbren, De Ridder Marjolein, *The evolution of the concept of economic security in the Dutch security policy context*, în Raportul *No blood for oil?: economic security, energy security and the military*, Hague Center for Strategic Studies, nr. 1/2014

IV. Instrumente de lucru

*** *Codice penal. Cu modificările introduse prin legile din 15 februarie 1874 și 20 februarie 1882. Edițiune oficiale*, 1882

*** *Codul penal „Regele Carol II”, ediția III-a, 1937, Introducere de Const. Gr. C. Zotta*

Barozzi Gh., Mătase Gheorghe, *Codul penal „Regele Carol Al II-lea” adnotat, f.e.*, București, 1936

Boroi Alexandru (coord.), Rusu Ion, Chirilă Angelica Daniela, Goga Gina Livioara, Ionescu-Dumitrache Ana-Alina, Balan-Rusu Minodora-Ioana, *Practică judiciară în materie penală. Drept penal. Partea specială (Dispozițiile noului Cod penal)*, Ed. Universul Juridic, București, 2014

Condéescu Ioan, *Codice penal român*, Ed. Tipografia Stefan Mihalescu, București, 1883

Cristescu Doru Ioan, Enescu Victor Cătălin, *Practica investigativă penală și judiciară în cazul infracțiunilor contra securității naționale și de terrorism. Elemente de tactică criminalistică*, Vol. II, Ed. Solness, Timișoara, 2017

Crișu Magaron Nicorina, **Crișu** Constantin, *Repertoriu. Jurisprudență selectivă. Înalta Curte de Casație și Justiție. Curți de Apel și Tribunale în domeniul dreptului penal și procesual penal. Perioada 1990-2005*, Ed. Juris Argessis, Curtea de Argeș, 2006

Deaconu Ștefan (coord.), *Codex Constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, vol. I, Ed. Monitorul Oficial, București, 2015

Deaconu Ștefan (coord.), *Codex Constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, vol. II, Ed. Monitorul Oficial, București, 2015

Ioncică Dumitru (editor coord.), *Geneza Constituției României. 1991. Lucrările Adunării Constituante*, Ed. Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1998

Iugan Andrei Viorel, *Codul penal adnotat. Partea specială. Jurisprudență națională 2014-2020*, Ed. Universul Juridic, București, 2020

Jebelean Mădălina, *Informațiile clasificate. Practică judiciară comentată*, Ed. Hamangiu, București, 2022.

Toader Tudorel (coord.), *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*, Vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2018

Toader Tudorel (coord.), *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*, Vol. II, Ed. C.H. Beck, București, 2018

Toader Tudorel (coord.), *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*, Vol. III, Ed. C.H. Beck, București, 2018

Toader Tudorel (coord.), *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*, Vol. IV, Ed. C.H. Beck, București, 2018

Toader Tudorel (coord.), *Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*, Vol. V, Ed. C.H. Beck, București, 2018

Toader Tudorel, *Infrațiunile prevăzute în legi speciale. Reglementare, doctrină, decizii ale Curții Constituționale, jurisprudență*, ed. a 7-a, Ed. Hamangiu, București, 2018

Toader Tudorel, **Safta** Marieta, *Constituția României adnotată. Decizii C.C.R., hotărâri C.E.D.O., hotărâri C.J.U.E., legislație conexă*, ed. a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2023

V. Jurisprudență

V.1. Jurisprudența instanțelor naționale

C.S.J., s. pen., dec. nr. 680 din 7 februarie 2002

C.S.J., s. pen. dec. nr. 1492 din 25 martie 2003
I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1704 din 23 octombrie 2003
I.C.C.J., s. pen., sent. pen. nr. 969 din 30 iunie 2011
I.C.C.J., s. pen., sent. pen. nr. 181 din 13 februarie 2012
I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1081 28 martie 2013
I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 81 din 22 iunie 2015
I.C.C.J. s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 320 din 03 februarie 2017
I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 121/A/2019 din 8 aprilie 2019
I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 293/RC/2020 din 17 septembrie 2020
I.C.C.J. s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 1811 din 05 mai 2020

V.2. Jurisprudența Curții Constituționale a României

Decizia C.C.R. nr. 48/1994, publicată în M. Of. nr. 125 din 21 mai 1994
Decizia C.C.R. nr. 190/1999, publicată în M. Of. nr. 278 din 20 iunie 2000
Decizia C.C.R. nr. 273/2000, publicată în M. Of. nr. 101 din 28 februarie 2001
Decizia C.C.R. nr. 148/2003, publicată în M. Of. nr. 317 din 12 mai 2003
Decizia C.C.R. nr. 37/2004, publicată în M. Of. nr. 183 din 03 martie 2004
Decizia C.C.R. nr. 293/2004, publicată în M. Of. nr. 702 din 04 august 2004
Decizia C.C.R. nr. 503/2004, publicată în M. Of. nr. 53 din 17 ianuarie 2005
Decizia C.C.R. nr. 375/2005, publicată în M. Of. nr. 591 din 08 iulie 2005
Decizia C.C.R. nr. 97/2008, publicată în M. Of. nr. 169 din 5 martie 2008
Decizia C.C.R. nr. 1189/2008, publicată în M. Of. nr. 787 din 25 noiembrie 2008
Decizia C.C.R. nr. 1258/2009, publicată în M. Of. nr. 798 din 23 noiembrie 2009
Decizia C.C.R. nr. 1414/2009, publicată în M. Of. nr. 796 din 23 noiembrie 2009
Decizia C.C.R. nr. 872/2010, publicată în M. Of. nr. 433 din 28 iunie 2010
Decizia C.C.R. nr. 874/2010, publicată în M. Of. nr. 433 din 28 iunie 2010
Decizia C.C.R. nr. 983/2010, publicată în M. Of. nr. 551 din 5 august 2010
Decizia C.C.R. nr. 302/2011, publicată în M. Of. nr. 316 din 09 mai 2011
Decizia C.C.R. nr. 799/2011, publicată în M. Of. nr. 440 din 23 iunie 2011
Decizia C.C.R. nr. 247/2012, publicată în M. Of. nr. 360 din 28 mai 2012
Decizia C.C.R. nr. 266/2013, publicată în M. Of. nr. 443 din 19 iulie 2013

Decizia C.C.R. nr. 80/2014, publicată în M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014
Decizia C.C.R. nr. 440/2014, publicată în M. Of. nr. 653 din 04 septembrie 2014
Decizia C.C.R. nr. 356/2014, publicată în M. Of. nr. 691 din 22 septembrie 2014
Decizia C.C.R. nr. 461/2014, publicată în M. Of. nr. 775 din 24 octombrie 2014
Decizia C.C.R. nr. 17/2015, publicată în M. Of. nr. 79 din 30 ianuarie 2015
Decizia C.C.R. nr. 279/2015, publicată în M. Of. nr. 431 din 17 iunie 2015
Decizia C.C.R. nr. 558/2015, publicată în M. Of. nr. 620 din 14 august 2015
Decizia C.C.R. nr. 144/2016, publicată în M. Of. nr. 324 din 27 aprilie 2016
Decizia C.C.R. nr. 396/2016, publicată în M. Of. nr. 657 din 26 august 2016
Decizia C.C.R. nr. 430/2017, publicată în M. Of. nr. 655 din 9 august 2017
Decizia C.C.R. nr. 611/2017, publicată în M. Of. nr. 877 din 07 noiembrie 2017
Decizia C.C.R. nr. 720/2017, publicată în M. Of. nr. 52 din 18 ianuarie 2018
Decizia C.C.R. nr. 666/2017, publicată în M. Of. nr. 72 din 25 ianuarie 2018
Decizia C.C.R. nr. 91/2018, publicată în M. Of. nr. 348 din 20 aprilie 2018
Decizia C.C.R. nr. 206/2018, publicată în M. Of. nr. 351 din 23 aprilie 2018
Decizia C.C.R. nr. 451/2018, publicată în M. Of. nr. 646 din 25 iulie 2018
Decizia C.C.R. nr. 681/2018, publicată în M. Of. nr. 190 din 11 martie 2019
Decizia C.C.R. nr. 26/2019, publicată în M. Of. nr. 193 din 12 martie 2019
Decizia C.C.R. nr. 797/2018, publicată în M. Of. nr. 207 din 15 martie 2019
Decizia C.C.R. nr. 802/2018, publicată în M. Of. nr. 218 din 20 martie 2019
Decizia C.C.R. nr. 145/2019, publicată în M. Of. nr. 319 din 24 aprilie 2019
Decizia C.C.R. nr. 507/2019, publicată în M. Of. nr. 864 din 25 octombrie 2019
Decizia C.C.R. nr. 420/2019, publicată în M. Of. nr. 883 din 1 noiembrie 2019
Decizia C.C.R. nr. 85/2020, publicată în M. Of. nr. 195 din 11 martie 2020
Decizia C.C.R. nr. 150/2020, publicată în M. Of. nr. 215 din 17 martie 2020
Decizia C.C.R. nr. 769/2019, publicată în M. Of. nr. 227 din 20 martie 2020
Decizia C.C.R. nr. 725/2019, publicată în M. Of. nr. 236 din 23 martie 2020
Decizia C.C.R. nr. 152/2020, publicată în M. Of. nr. 387 din 13 mai 2020
Decizia C.C.R. nr. 55/2020, publicată în M. Of. nr. 517 din 17 iunie 2020
Decizia C.C.R. nr. 458/2020, publicată în M. Of. nr. 581 din 02 iulie 2020
Decizia C.C.R. nr. 132/2021, publicată în M. Of. nr. 518 din 19 mai 2021

V.3. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

Cauza *Klass și alții c. Germaniei*, 6 septembrie 1978

Cauza *Leander c. Suediei*, nr. 9248/81, 26 martie 1987

Cauza *Esbester c. Regatul Unit al Marii Britanii*, nr. 18601/91, 02 aprilie 1993

Cauza *Lopez Ostra c. Espagne*, nr. 16798/90, 9 decembrie 1994

Cauza *Bartik c. Rusia*, nr. 55565/00, 21 decembrie 2006

Cauza *A. și alții c. Marea Britanie*, nr. 3455/05, 19 februarie 2009

Cauza *Kennedy c. Regatului Unit*, nr. 26839/05, 18 mai 2010

Cauza *Uzun c. Germaniei*, nr. 35623/05, 2 septembrie 2010

Cauza *Soltysyak c. Rusiei*, nr. 4663/05, 10 februarie 2011

V.4. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene

Cauza C-26/62, *N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos c. Nederlandse Administratie der belastingen*, hotărârea din 05 februarie 1963

Cauza C-6/64, *Flaminio Costa c. E.N.E.L.*, hotărârea din 15 iulie 1964

Cauza C-5/88, *Hubert Wachauf/Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft*, hotărârea din 13 iulie 1989

Cauza C-292/97, *Kjell Karlsson și alții*, hotărârea din 13 aprilie 2000

Cauzele conexe C-293/12 și C/594/15, *Digital Rights Ireland Ltd/Minister for Communications*, hotărârea din 08 aprilie 2014

Cauza C-362/14, *Maximillian Schrems/Data Protection Commissioner*, hotărârea din 06 octombrie 2015

V.5. Jurisprudența instanțelor străine

Sent. pen. nr. 61/2010 din 11.02.2010 (Tribunalului provincial din Madrid)

Decizia nr. 98-408 DC din 22 ianuarie 1999, publicată în J.O.R.F. nr. 20 din 24 ianuarie 1999

Decizia nr. 2003-467 DC din 13 martie 2003, publicată în J.O.R.F. nr. 66 din 19 martie 2003

Decizia nr. 2008-562 DC din 21 februarie 2008, publicată în J.O.R.F. nr. 0048 din 26 februarie 2008

Decizia nr. 2010-14 QPC din 30 iulie 2010, publicată în J.O.R.F. nr. 0175 din 31 iulie 2010

Decizia nr. 2010-55 QPC din 18 octombrie 2010, publicată în J.O.R.F. nr. 0243 din 19 octombrie 2010

Decizia nr. 2013-367 QPC din 14 februarie 2014, publicată în J.O.R.F. nr. 0040 din 16 februarie 2014

VI. Resurse web

*** *Guide to developing a national cybersecurity strategy. Strategic engagement in cibersecurity*, International Telecommunication Union, Geneva, 2018, disponibil pe: https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-CYB_GUIDE.01-2018-PDF-E.pdf

Boucher Alix Julia, *National Security Policies and strategies: a note on current practice* în H. L. Stimson Center, 12 decembrie 2009, disponibil pe: https://www.stimson.org/wp-content/files/file-attachments/Stimson_National_Security_Strategy_Note_FINAL_12dec09_1_1.pdf, ultima accesare la 20 iunie 2023

Brockpahler Joachim, *The Harmel philosophy: NATO's creative strategy for peace* în NATO Review, vol. 38, nr. 6/1990, disponibil pe <https://www.nato.int/docu/review/1990/9006-05.htm>, ultima accesare la 20 iunie 2021

Cohen Richard, *Cooperative Security: From Individual Security to International Stability*, în revista Centrului European de Studii de Securitate „George Marshall”, nr. 003/2001, disponibil pe <https://www.marshallcenter.org/en/publications/marshall-center-papers/cooperative-security-new-horizons-international-order/cooperative-security-individual-security-international>

Kilovaty Ido, **Mann** Itamar, *Towards a Cyber-Security Treaty* (Just Security, 03 august 2016), disponibil pe <https://www.justsecurity.org/32268/cyber-security-treaty>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Libicki Martin C., *Cyberdeterrence and cyberwar*, RAND Corporation, 2009, disponibil pe: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2009/RAND_MG877.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Madelaine Colombine, **Schahmaneche** Aurélia, *La cour Européenne des droits de l'homme în L'élaboration des décisions des cours constitutionnelles et européennes «Recherche réalisée avec le soutien de la Mission de recherche Droit et Justice»*, 2017, disponibil pe <http://www.gip->

recherche-justice.fr/wp-content/uploads/2017/07/15.05-RAPPORT-FINAL-définitif.pdf, ultima accesare la 26 iulie 2023

Malhière Fanny, *Rapport comparatif în L'élaboration des décisions de s cours constitutionnelles et européennes «Recherche réalisée avec le soutien de la Mission de recherche Droit et Justice»*, 2017, disponibil pe <http://www.gip-recherche-justice.fr/wp-content/uploads/2017/07/15.05-RAPPORT-FINAL-définitif.pdf>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Møller Bjørn, *The concept of security: the pros and cons of expansion and contraction*, în volumul celei de-a 18-a conferințe a International Peace Research Association (IPRA), Tampere, Finlanda, 5 – 9 august 2000, disponibil pe <https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/370659244.pdf>, ultima accesare la 14 februarie 2021

Stolberg Alan G., *How Nation-States Craft National Security Strategy Documents*, Editor Army War College (U.S.). Strategic Studies Institute, 2012, disponibil pe: <https://www.hsdl.org/?view&did=724646>, ultima accesare la 26 iulie 2023

Surrel Hélène, *Chronique Conseil constitutionnel et jurisprudence de la CEDH (janvier 2020 à juin 2020)* în *Chronique Conseil Constitutionnel et Jurisprudence de la CEDH*, nr. 5/2020, disponibil pe www.conseil-constitutionnel.fr/node/21778/pdf

<http://www.cdep.ro>

<https://www.ccr.ro>

<https://www.iccj.ro>

<https://legislatie.just.ro/>

<https://eur-lex.europa.eu>

<https://curia.europa.eu/>

<https://www.echr.coe.int>

<https://www.undocs.org>

<https://hdr.undp.org>

<https://www.nato.int>